

KADRO

AYLIK FİKİR MECMUASI

4

NİSAN

1932

İÇİNDEKİLER

KADRO

ŞEVKET SÜREYYA
İSMAIL HUSREV
YAKUP KADRI
MÜMTAZ ZİYA
Dr. VEDAT NEDİM
ŞEVKET SÜREYYA

Genç nesil meselesi
Türkiyede köy iktisadiyatında taprık rantı
Hâile unsuru
Afon meselesi
Kreuger, Hitler, Göthe
Polemik: Nazım Hikmet

KRONİKLER

KADRO.

Fikir hareketi, yaşama ve yaratma kabiliyetinde olan cemiyetlerin işidir.

Dahilî bünyesi, çölde kalan bir İsrâîl sıptının mekanizması kadar basit bir «iptidâî cemiyet» te fikir hareketi olamaz. Bir Orta Çağ iskolastizminin, her şeyi ebedî kaidelere rapteden muzlim durgunluğu içinde bir fikir hareketi olamaz.

Fikir hareketi vermiyen, bulunduğu noktada kalan, yeni fütuhât peşinde yeni hamleler yapmıyan bir donmuş ve terakkiden kalmış cemiyetin havasında ise, ancak inhilâl unsurları gıda bulabilir.

Biz, inkılâbımız ilerledikçe ve derinleştikçe, onun nazarî mahiyeti ve ideolojik esasları etrafında büyüyen fikir taharrilerinin de genişliyeceğine ve derinleşeceğine eminiz.

İdeoloji nedir?

İdeoloji, bizi ihata eden cemiyet şartlarının, bizim dimağımıza in'ikâsı ve bu in'ikâsların muayyen formüller ve doktrinler şeklinde ifadesidir.

Bizi ihata eden cemiyet şartları, başlıca iki şekil ve istikamette bize tesir ederler:

1 — Bu şartların bir kısmı, insanla tabiatın münasebetleri şartlarıdır. Bunlara teknik şartlar derler. Teknik, cemiyet hayatının bakası için, insanla tabiatın temasına vasıta olan (istihsal vasıtaları) demektir.

Bu vasıtalar cemiyetin içtimâî iktisadî nescine, ve dolayısıyla ahlâk, hukuk san'at, v. s. telâkkilerine tesir ederler. Teknik şartları geri bir cemiyette, ileri bir kültür hayatının teessüsüne ihtimal yoktur. İleri cemiyet, müterakki istihsal usul ve vasıtalarına istinat eden, yüksek ilim, ahlâk, san'at telâkkilerine, hulâsa yüksek bir kültür hayatına sahip olan cemiyet demektir.

2 — İkinci nevi şartlar, insanların kendi aralarında, yani insanlarla, insanlar arasındaki münasebet şartlarıdır. Bunlara da Sosyal şartlar denir.

Cemiyet içinde tekniğin, yani istihsal usul ve vasıtalarının değişen, ve fakat aynı zamanda, bizzat usul ve vasıtalar üzerine de müessir olan bu sosyal şartların heyeti mecmuası, cemiyetin manevî bünyesini verir.

İşte bir cemiyetin ideolojisi, o cemiyetin içinde yaşadığı bu teknik ve sosyal şartların, muayyen prensiplere göre ve onların inkişaf istikametleri dahilinde izah ve ifadesidir.

●
Fikir arayışı ve fikir hareketi, membaları kuruyan ve yosunlaşan yorgun, argın bir suyun akışı gibi, sessiz, sadasız cereyan etmez.

Fakat, fikri taharriye sevkeden asıl münevverlik heyecanı, bu heyecana yol gösteren mütecanis bir usul elde baki kaldıkça, yani arayış tereddi etmedikçe, fikir hareketlerinin şiddetinden cemiyet, ancak istifade eder.

Fikir hareketinden çekinen cemiyet, ancak, kendine uygun ve kendine hâs olan âlemi telâkki tarzını bulamıyan, yani kendi **İDEOLOJİSİNİ** yapamıyan cemiyettir.

Biz inanıyoruz ki, Türk inkılâbı kendi ideolojisini tedvin etmekte ve Türk cemiyetinin âlemi telâkki tarzı, hiç bir içtimai telâkki sistemi karşısında, zayıf, mücadeleye elverişsiz ve mücadeleden müçtenip kalmamataktır.

Gençnesil meselesi

Şevket Süreyya

İtalyada bir faşist lideri bir "Balilla,, ya soruyor: [1]

— Doçenin Buğday siyaseti nedir?

Balilla, Faşist liderinin sualine derhal cevap veriyor:

— Doçenin buğday siyaseti, yiyeceği buğdayın bir kısmını hariçten getiren İtalyayı, kendi buğdayını kendi yetiştiren memleket haline getirmektir. Çünkü Faşist İtalya, yiyeceği ekmeği başkalarının elinden kabul edemez! „

Bundan sonra Balilla, bu siyasetin program haline getirilmiş tatbik maddelerini; kurutulacak bataklıkları, açılacak fundalıkları sayıyor.

Filvaki, gerek Doçenin buğday siyaseti, gerek Balillanın cevabı basittir. Fakat zaten işin güzelliği de, milli siyasetin bir mühim unsurunun, böyle 14 yaşındaki bir Balillanın dilinde bile, üç satırlık bir düstur şeklinde ifadesini bulacak kadar kristalleşmiş ve basitleştirilmiş olmasında değil midir?

Balilladan bu cevabı alan lider biliyor ki, İtalyanın en şimal nahiyesindeki Karentiya yaylasından, Kalabriya yarım adasının en cenup ucuna kadar, memleketin her noktasında her Balilla bu suale böyle cevap verir.

●
İsmet Paşanın 1930 yazında Sivas istasyonundaki nutkunu hatırlıyoruz:

İlk lokomotifin vardığı noktaya bir büyük tâk yapılmıştı ve tâkın üzerinde şu kelimeler vardı:

— Dumlupınar... Lozan... Sivas... ve daha ileri.....,

Dumlupınarı, Lozanı birer birer geçip Sivasa gelen Başvekil, bu çıplak Anadolu platformunda ve yakıcı bir yayla güneşi altında, kendi demiryolu siyasetini izah ediyordu.

Alnı terden yanıyor, sesi susuzluktan bunalıyordu. Mechul ufuklara karşı sıkılan yumruklarında, bir eseri çamurlara

[1] Faşist gençlik teşkilâtında bir derece

çalınmak istenen bir sanatkârın, bir akidesi hakarete uğramış bir müminin, zaptolunmaz tehevvrü vardı .

Sivas nutku günlerini unutmayanlar, bu tehevvrün manasını hatırlarlar:

Dumlupınar, Lozan yolu ile Sivasa gelen ve daha ilerilere gitmek isteyen Türk Başvekili, Sivas istasyonunda devletin demiryolu siyasetini izah ederken, İzmirde bir fırka lideri, bize, Akvam Cemiyetinin kontrolü altında bir (mahmî) memleket olmak yolunu gösteren Mösyö Müllerin diliyle konuşuyor, İzmir sokaklarında bir kalabalık bu sesin peşinden alabildiğine koşuyor ve İstanbulda bir gazete, Sivas istasyonuna ilk treni götürenleri, cepleri şampanya şişeleri dolu bir bedmest kafile gibi tasvir ediyordu .

O günlerde bir gence :

— Başvekilin demiryolu siyaseti nedir ?

Diye, bilmem ki sordunuz mu ? Eğer sormamışsanız bile inanınız ki, alacağınız cevap, Sivasta başka, İzmirde başka olacaktı.

Gençlik çağı, içtihat çağı değildir .

Bu çağın insanına hayat ve cemiyet bilgileri, âdeta evvelden hazırlanmış bir sistem halinde verilir.

İtalyada Balilla, mücerret manasiyle alındığı zaman, belki ideal bir tip değildir. Fakat Balilla, bugünkü İtalyan cemiyetinin, İtalyanın bugün içinde yaşadığı cemiyet ve tabiat şartlarının muhtaç olduğu tiptir .

Türk milleti filvaki özentiyi ve imrenmeyi sevmez. Onda, yaşadığı uzun tarih devirlerinin mahsulü olan bir irsî ruh hâleti vardır. (Kendi kudretine inanma seciyesi) şeklinde ifade edebileceğimiz bu ruh hâleti, onda artık ahlâk haline gelmiş öyle bir Psikoloji hassasıdır ki, kendisine nümune diye gösterilen her yabancı insan tipine karşı derhal bir reaksiyon şeklinde vücudünü hissettirir.

Milletin asliyetinden ve şahsiyetinden gelen bu irsî ruh hâletini zedelememek lâzımdır ve bir Balillayı Türk çocuğuna nümune gibi vermek bizim aklımızdan geçmez.

Fakat biz bir genç nesle muhtacız ki, onun Ararattan Akdeniz kıyılarına kadar Türkelinin her bucağında yaşayan her mensubu, kendisine:

— Devletin filân millî dava üzerinde siyaseti nedir? denildiği zaman, cevabını; hiç olmazsa üç satırda kırıstallesmiş bir düsturla ifade edebilsin ve bilinsin ki, Türk yurdunun her yerinde her genç, bu suale böyle cevap verir.

● Genç neslin yetiştirilmesi bahsında, üstünde en mutabık kılınan terbiye kaidesi, *telkin edilecek mücerret mefhumların muhakkak maddede bir harekete raptedilmesidir.*

Bütün filimler, gazete resimleri, radyodan gelen sesler, okuduğumuz hayat telakkileri bizi Kozmopolitliğe, bizi ahlâk lâübâliliğine sürüklemek için bir sistem halinde işlerken, kapalı bir odada yapacağımız mücerret ahlâk telkini, havada kalmaya mahkûmdur.

Maddenin hareketi, yani filimde vaka, kitapta hikâye ve sokakta bizzat hayatın kendisi şeklinde, gencin maddesine hitap eden menfi müessirlere karşı, müspet ve mukabil telkinleri de, bizzat maddenin hareketi şeklinde seferber etmeye mecburuz.

Şimdi dünyanın her yerinde genç nesil, etrafında bin bir kademeli bir harp çenberi çevrilmiş bir mahsur kale gibidir. Her hücum edenin hedefi, genç neslin seciyesidir.

Evvelce mektep, yalnız sokakla çarpışırdı. Fakat şimdi mektebe saldıran menfi silâhların şiddeti okadar keskinleşmiştir ki, mektebin duvarları, içine aldığı genç nesli bunlara karşı siyanet etmek için artık kâfi değildir.

Şimdi genç nesle, mektep haricinde ve hattâ bizzat mektebi de kendi içine alan geniş bir cemiyet hayatı, yâni gençliği, cemiyetin ihtiyaçlarına göre hazırlamanın bütün usulleriyle çalışan bir (*teşkilât muhiti*) lâzımdır. Bu itibarla gençliği, inkılâp esasları dahilinde ve inkılâp avangardının hem yardımcı, hem istihlâf edici bir kuvveti olarak hazırlamak işi artık günün davasıdır.

● Gençlik yaşları insan hayatının en âsî çağı değildir.

Âsî genç, disipline uymıyan ve nizamı bozan genç ancak, birarada yetişmenin heyecanı kendisine duyurulmayan gençtir. İnsan oğlu, hayatının hiçbir merhalesinde, kendisine gösterilen yerde ve kendisine gösterilen şeye inanmaya gençlik çağında olduğu kadar müstait değildir.

Âsî gençlik, nizamı bozan ve nizama uymayan gençlik, ancak kendi haline terkolunan gençliktir. Kendi haline terkolunan, yani sokağın, zevk ve duygu anarşisinin eline başı boş bırakılan bir genç neslin eğer günün birinde, hayatında avârelik ve düşüncelerinde bir takım iman teşettütleri görülürse, burada müttehim olan, hiçbir zaman genç neslin kendisi değildir. *Yoksa genç nesilde verileni almak ve kendini tatmin edene inanmak, adeta bir insiyak halinde yaşar.*

Türkiyede genç neslin, bilhassa mektep haricinde kalan genç kalabalığının, bütün prensipleri üstünde mutabık kalınmış ve bu prensiplerin tatbik yolları teferruatıyla tayin olunmuş bir gençlik hareketi içine alınması zamanı gelmiştir .

4-Nisan-Cuma günü Ankara Halkevinde verilen Konferans [1] bu hareketin hayırlı bir başlangıcı olabilir. Gençliğin yetiştirilmesi işine müdahale etmenin, genç neslin müttehit bir terbiye sistemi altına alınmasının esbabı mucibesini ve bu terbiyenin milli mahiyetini tespiteden bu konferansı *geniş ve plânlı* bir gençlik faaliyetinin takibetmesi kabildir.

Bu faaliyetin ilk kademesini, genç neslin hazırlanması hareketinin bütün müdir fikirlerini konkrete prensipler halinde tespitedecek olan ve bu prensiplerin hayata tatbik tekniğini, günün usullerine ve icaplarına göre veren bir program vücade getirilmesi teşkileder. Millet içindeki kültür hareketlerini merkezleştirmek ve istikametlendirmek gayesini istihdafeden Halkevleri programının böyle geniş manalı bir "Gençliği yetiştirme,, faaliyeti için kâfi olmadığı tabiidir. Genç nesli inkılâp esaslarına göre hazırlama ve yetiştirme işinin, memleketin en yüksek idare ve kontrol cihazlarına merbut, müstakil bir faaliyet halinde teşkilâtlandırılması ve genç neslin siyasî terbiyesinin bu teşkilâttan istenilmesi zarureti vardır.

Millî inkılâbın prensiplerini kendine ahlâk edinmiş, memleketi yaşatmak ve ilerletmek meseleleri içinde yuğurulmuş ve yetiştirilmiş bir genç nesil, ancak böyle devamlı ve sistemli bir siyasî terbiye faaliyeti içinde yetişebilir.

Bu siyasî terbiyenin mevzuu, günlük mücadeleleri değil, millî siyasetin istikbale şâmil ana prensiplerini ve bu prensiplerin inkişaf istikametlerini vermektir.

[1] Halk fırkası idare heyeti azasından Bolu meb'usu Hasan Cemil bey tarafından (Gençlik nasıl yetiştirilir?) mevzuu etrafında verilmiştir.

Genç nesil milli inkılâbın seyrini ve cihanda kendisini alâkadar etmesi icabeden hâdiselerin mana ve mahiyetini ancak böyle yaşayan bir teşkilât içinde takibedebilir.

Bu itibarla Halkevinde verilen ve bu defa Gençlik meselesinin mahiyet ve ehemmiyetini tamamen ifade eden konferansın, konkre bir gençlik faaliyetinin program, teşkilât meselesi ve çalışma usulleri üzerindeki müteakip konferanslarla şümullendirilmesi lâzımdır.

Sokağın, dağınıklığın, zevk ve duygu teşettütünün menfi atmosferinden kurtarılan, inkılâp heyecanının, inkılâp disiplininin havası ve çatısı içinde teşkilâtlanan bir genç neslin, milletin ruhuna vereceği gurur ve emniyet şevkini düşünüyorum. Türk yurdunun her bucağına serpilmiş, binlerce, yüz binlerce, milyonlarca Türk çocuğunun aynı teşkilât içinde aynı kıyafet, aynı hareket temposu, aynı telâkki altında vereceği şen, kendinden emin ve muhteşem birliğin manzarası ruhu sarsan bir şeydir.

İnkılâbı yapan ve kaybolmuş bir memleketten cihan tarihinin akla gelmez meşakkatları içinde, bir mucize yaratır gibi bir müstakil vatan yaratan inkılâp rehberlerinin, yarın kendi eserlerini, böyle zinde, teşkilâtlı ve kendinden emin bir nesle emniyet ederken duyacakları ruh huzurundan, daha mes'ut birşey tasavvur olunabilir mi?

Türkiye köy iktisadiyatında toprak rantı

ISMAIL HÜSREV

Türkiye köy iktisadiyatında toprak üzerinde müesses içtimai iktisat münasebetlerini tetkik ederken, toprak rantı meselesine temas etmemenin imkânı yoktur. Bugün Türk köyünde toprak rantı meselesi, gerek köydeki içtimai münasebetlerin devlet tarafından milli iktisat menfaatları lehine şu veya bu istikamette tesviyesi, gerekse, devletin, iktisadi hayatın insiyaki seyrine tahakküm etmesi bakımından çok şayanı dikkat bir mahiyet arzeder.

● Makalelerimizi takip edenler, geçen nüshada köydeki borçlanma şekillerinden bahsederken, Türkiye köy iktisadiyatında mevcut bazı içtimai-iktisat münasebetlerinin karakteristik hatlarına nazarı dikkati celbetmiş olduğumuzu görmüşlerdir. Orada bilhassa bir "oluş", safhasında bulunan ortakçılık tarzı üzerinde bir parça tevakkuf olunmuştu. Bu yazımızda mevzu icabı tekrar temas edeceğimiz ortakçılık usulü, köydeki rant meselesile sıkı bir surette alâkadardır. Bu itibarla, bu içtimai müessesenin bazı hususiyetlerini biraz daha etraflıca tasvir etmemiz lâzımdır.

Alelûmum toprak sahibi, toprağı olmıyan veya kâfi gelmiyen köylüye arazi, tohum ve bazan ziraî alât, çift hayvanı verir. Mahsulün idrâk mevsiminde tohum ve diğer masraflar çıktıktan sonra her iki taraf evvelden taayyün etmiş bir miktar üzerinden mahsule iştirâk eder. Toprak sahibi ile ortakçı arasında istihsal münasebetleri, sistem safiyetini muhafaza ettiği müddetçe, nakdî olmaktan ziyade aynîdir. Mübadelenin münkeşif olduğu mıntakalarda müstahsiller arasındaki münasebetler, nakit vasıtasile teessüs ettiği halde ortakçılıkta bu münasebetlerin bağlanmasına mahsul tevassut eder. Birincilerde içtimai münasebetler nakidde, ikinciler de emtiada teşahhus etmiştir. Maamafih ekseri istihsal mıntakalarında mübadelenin ileri olmasına rağmen ortakçılığın "aynî", şeklini mu-

hafaza ettiği görülür. Bunu şöyle izah mümkündür: Bu gibi mahallerde nakte müstenit münasebetler harice karşıdır. Müstahsil, tüccar mutavassıtla mübadele münasebetini nakden ve mübadelenin icabettirdiği teamüller dairesinde temin eder. Halbuki, mıntaka dahilinde ortakçılık tarzında istihsal faaliyetinde bulunan müstahsiller arasındaki istihsal münasebetleri, henüz derebeylik veya toprak ağalığı istihsal şartlarile takyit edilmiş olduğundan mahsul vasıtasile birbirleriyle bağlanır.

İçtimaî karşılaşmalar noktai nazarından bir iktisatçı için ehemmiyetle tetkike değer bir mevzu olan ortakçılığın Türk köyünde muhtelif şekillerine ve bu şekillerin kucaklarında sentez olarak sakladıkları ve bazı yerlerde doğurdıkları yeni münasebelle tesadüf edilir.

Şimdilik tesbit edebildiklerimiz şunlardır:

1 — Ortakçılık, istihsal olunan mahsule her iki tarafın iştirâk tarzına göre değişir:

Toprak sahibi, tuhum ve diğer masraflar çıktıktan sonra

a — mahsulün yarısını

b — Üçte birini yahut üçte ikisini

c — Dörtte birini, alır.

Kendi Envanteri v.s. ile veya tuttuğu amelesile istihsale iştirak veya istihsali organize etmiş olan ortakçı müstahsilin hissesine de, mahsulün mütebaki kısmı düşer. Anadoluda en mütam ve sistem halinde mevcut olan ortakçılık yarıyariya ve aynen olan ortakçılık tarzıdır.

2 — Ortakçılık, istihsal olunan mahsulden aynen veya nakten istifade olunması şekline göre değişir. İdrak mevsiminde toprak sahibi, ortakçının istihsal ettiği mahsulden hissesini aynen değil, hissenin tutarı miktarınca nakten alır. Bu tarz, birincinin daha münkeşif şeklidir. Mahsulün yerini nakte bırakmıştır. Sistem safiyeti bozulmuştur, fakat bu nakit bir icar bedeli değildir. Mahsulün nısfının, yahut üçte birinin yahut dörtte birinin muadili bir paradır. Bu şekli ile bir istihsale halinde olan bu tarz, modern icar ve isticar münasebetlerine tahavvülü icap ettiren temayülleri taşımaktadır.

3 — İkinci tarzın daha mütekâmil ve icar şekline daha yaklaşmış olanı "kesi", usulüdür. Müstahsil işlemek için arazi tutarken, mahsulün keşfi üzerinden toprak sahibine maktuan bir miktar mahsul vermegi taahhüt eder. Meselâ toprak sahibi

fındıkta elli dönümlük bir bahçeyi, otuz kantar fındığa ksiye verir. "kesi," nin miktarı pazarlıkla taayyün eder. Anadolu'nun muhtelif mintakalarında tesadüf ettiğimiz bu üç tip ortakçılıkta ekseriya sermaye sahibi olan ortakçı müstahsilin, amele tutmak suretile istihsalde bulunduğu görülür. Bu takdirde ortakçı ile amele arasında da bir iş alıp iş verme, toprak sahibi ile ortakçı arasında da, bir nevi lptidaî icar ve isticar münasebeti teessüs etmiş olur. Bu tarz bilhassa tütün işlerinde müteammimdir.

4—Ortakçılığın bu üç tipten karakter itibarile tamamen başka bir şekli daha vardır. Köylü yalnız sâyni göstererek ortakçı olur. Toprak sahibinin verdiği tohumdan, ziraî aletlerden çift hayvanlarından istifade eder. Mahsulün idrakinde emeğinin mukabilinde muayyen bir miktarda mahsul alır. Bu usulün, istihsali organize eden müteşebbisle istihsale bilâvasıta iştirak eden müstahsil arasındaki iş alıp iş verme münasebetinden farkı, bu anlaşmanın nakit değil, mahsul vasıtasile cereyan etmesindedir. Bu tarz, ortakçılığın tamamen başka bir istikamette inkişaf etmekte olanıdır. Henüz bu şekli muhafaza etmesinin sebebi, köydeki mübadele nizamının pek geri olmasıdır .

Ortakçılık şeklini tamamen kaybederek mukaveleye müstenit hakikî icar ve isticar münasebetleri şeklini almış mütekabil anlaşmalara, mübadele rabıtalарının pek kesif olduğu ticaret mahsulâtı mintakalarının şehir ve kasabalarile bunların civarında tesadüf olunur. Bu mahallerdeki toprak sahipleri, çiftliklerini veya topraklarını muayyen bir kira mukabilinde müteşebbis müstahsile verirler.

Ortakçılığın yukarda arzettiğimiz muhtelif şekilleri, toprak münasebetlerinin Türkiye köy iktisadiyatında pek mütenevvi bir çehre taşıdığını göstermeğe kâfidir. Bu münasebetler, derebeyliğin bir istihalesi addettiğimiz, "toprak ağalığı," şeklinde henüz Anadolu'nun her yerinde mevcuttur. Fakat bazı yerlerde bunlar, muhtelif afakî şartların tesiri altında artık mucir ve müstecir münasebetleri şeklini almak, bazı yerlerde de, iş verip iş alma anlaşmalarına tahavvül etmek istikametine inkişaf yolu tutmuşlardır. Her birinin hakikî şekillerini ayrı birer sistem halinde alabilmesi, ancak mübadele rabıtalарının kemale gelmesile mümkündür.

Türkiyede toprak rantının karakterini anlayabilmemiz için verilmesini zarurî gördüğümüz bu izahattan sonra, rant meselesine gelebiliriz. Rant, alelûmum topraktan alınan bir kâr, insanla tabiat arasındaki teknik münasebetin bir muhassalası değildir. Bizde ekseriyetle toprak rantını bu manada kullanırlar. Halbuki, rant, toprak sahipleriyle toprak isticar edenler arasındaki istihsal münasebetinin bir ifadesidir. Yani, toprak isticar etmiş müteşebbis müstahsilin vazettiği sermayenin vasatî kârı çıktıktan sonra toprak sahibine düşen kısımdır [1]. Binaenaleyh fazla kıymetin bir parçası olan rantın tezahürü için köylünün "müteşebbis müstahsil," haline gelmesi lâzımdır. Rantın bu şekline modern iktisat tarzının müterakkî olduğu garp memleketlerinde tesadüf ederiz.

Türkiye köy iktisadiyatına gelice: Bizde de rant sâi seyrinden mütevellit bir fazlanın toprak sahibine düşen kısmıdır, bir mahsul bir hizmet, fazlasıdır. Fakat şu farkla ki Ortakçılığın yukarda arzettiğimiz ilk iki şekline nazaren bizde rant; mahsul rantı ve para rantı olmak üzere iki şekil alır:

1 — Ortakçının toprak sahibine mahsul olarak verdiği rant, biz buna "*aynî ortakçılık*," rantı deriz.

2 — Toprak sahibine rant, verilecek mahsulün muadili kadar para halinde tediye edilir. Buna da "*naktî ortakçılık rantı*," deriz.

Mübadele sisteminin müterakki olduğu şehir ve kasabalarla civarlarında tesadüf ettiğimiz mukaveleye müstenit icar ve isticar münasebetlerindeki rantın umumiyetle Avrupa memleketlerinde mevcut ranttan farkı pek azdır. Türkiyede Müstahsilin toprak sahibine tediye ettiği ranta ekseriyetle borcu mukabilinde verdiği mahsul da inzımam eder. Pek mücerret olmakla beraber şöyle bir misal alalım: Farzedelim ki, müstahsil yüz kilo tütün istihsal etmiştir. Bunun yarısı toprak sahibinindir. Müstahsilin toprak sahibine ayrıca borcu olduğu için, borcuna mukabil ayrıca yirmi beş kilo tütün verir. Geriye yirmi beş kilo kalır. Bu miktarın parasile hem kendisinin bir senelik iâşe hem de işçilerin ve diğer hususatın masraflarını

[1] Yalnız icarla rantı her zaman aynı katagori addetmek doğru değildir. Rantın nakdî ifadesi olan icara bazen toprağa evvelden sarfedilmiş sermayenin (mebani, toprağa karıştırılmış gübre, sabit malzeme ilh gibi), masrafı da dahildir.

karşılar. Yine farzedelim ki, ekseriyetle vaki olduğu gibi müstahsil tüccara da borçludur. Binaenaleyh yirmi beş kiloyu tüccara vermek mecburiyetindedir. Bu vaziyet müstahsili tekrar borçlandırır ve bu ilânihaye devam eder.

Bizde toprak sahipleri ekseyiyetle şehir ve kasabalarda oturan tüccar, esnaf, serbest meslek erbabı yahut şehir veya kasabada oturmayı tercih etmiş hal ve vakti yerinde köylülerdir. Büyük toprak sahibinin köyde oturduğu nadirdir. Onun şehirde muhtelif alâkaları vardır. Tüccar, esnaf, serbest meslek erbabı ise, ekseriya tediye edilemeyen borçlar mukabilinde köyde toprak sahibi olmuşlardır. Bu vaziyete göre köyde vücuda gelen rant ve diğer kıymetler şehir ve kasabalarda toplanmaktadır. Yani köyde teraküm etmesi icap eden millî sermaye bu tarik ile şehir ve kasabalarda teraküm ediyor. Bizde bu vaziyetin şu hususiyeti de vardır: Başka memleketlerde şehir ve kasabalarda teraküm eden bu millî sermayeler, sanayie, ticarete yahut diğer bir iş sahasına akdığı halde bizde pek kârlı olan mürabahacılık sahasında kullanılır. Köyde istihsal olunan fazla kıymetler şehir veya kasabaya gelir ve oralardan mürabaha kanalı ile tekrar köye döner. Bir çığ gibi büyüyerek devam eden bu devran bugün köy müstahsilinin tediye kabiliyetini ve vergi ödeme iktidarını gittikçe eriten iktisadî bir maraz halini almıştır.

Türk köyünde toprak rantını tetkik ederken vardığımız bu netice Türkiye köy iktisadiyatında derin ve derhal devletin müdahalesini icap ettiren bir ıztırabı tebarüz ettirmektedir. Türk köyünde ziraat müstahsil bakımından kârsızdır. Köyün yarattığı fazla kıymetler, millî iktisadiyatımızın en rasin temelini teşkil etmesi lâzım gelen köyün, gerek piyasaya gerekse devlete naktî tediye kabiliyetini öldüren menfi bir mürabaha sermayesi şeklini almaktadır. Binaenaleyh Türk köyünde toprak Rantı meselesini memleketin her mıntakasından aldığı hususî şekillere göre tetkik etmek lâzımdır. Ancak bu suretledir ki, millî iktisadiyatımızın en mühim unsurunu teşkil eden köyün toprak işlerini ve bunların tevhit ettiği menfi neticeleri emin ve şe'niyete uygun bir siyasetle nizama sokabiliriz.

Hâile unsuru.

Yakup Kadri

Büyük sanatkâr, bir hulya ve mürakaba adamı değil, bir kahramandır. O, hayatın en sarp ve en yalçın realiteleriyle durmadan çarpışır.

Herkül, Nemee aslanını; Siegfrid, Fafner ejderhasını bir defa hakladı. Lâkin, sanatkârın boğduğu aslanlarla boğazladığı ejderhalar sayısızdır.

●

Bir frenk şairi, eserinin adını (Cenk ganimetleri) koymuştu. Her iyi sanatkâr, her iyi eserine bu ismi verebilir. Hakikaten, Julius II lâhdinin parçaları birer cenk ganimetidir, hakikaten, Makbeth, Faust birer cenk ganimetidir. (Cürüm ve Ceza), (Harp ve sulh) birer cenk ganimetidir. Bunlardan bazılarının coşkun bir düayı, bazısının bir kâbus sayıklamalarını veya bir ruh çöküşünün çatırdılarını andırmasına bakmayınız. Gerçi, (Cürüm ve ceza) bir feragat ve inkıyat iniltisine, gerçi, (Harp ve sulh) bir hezimet uğultusuna benzer. Lâkin, büyük sanat ölçüsünde bunların hepsi birer zafer narasıdır.

●

Napoleon Bonaparte, Göthe için " İşte, bir Adam ,, demiş . İena kahramanının, Weimar saraylısı hakkındaki bu sözünü kuru bir hükümdar iltifatı gibi telâkkı etmemelidir. Göthe'nin tarifi bu sözdendir.

İena yolu, Bonaparte'ı Moskova'ya, Lâyipzige, Waterlo'ya götürecektir. Fakat, büyük şair. Saksonya dokasının düşman askerlerine teslim edip kaçtığı kaleden bir kartal gibi irişilmez yüksekliklere uçacaktır .

Niçin ?

Zira, bu iki kahramandan biri ihtiraslarının eliade bir oyuncaktı. Öbürünün altında, ihtiraslar, sanki, birer serkeş attı. Büyük sanatkâr, yabani ve yırtıcı hayvan terbiyecileri gibi

bunları istediği yere sevkeder, istediği hızla yürütür, istediği noktada durdurup şaha kaldırmasını veya geriye çekip manialar atlatmasını bilir.

Ve bütün bunlar, nekadar ceht mukabilinde! Nekadar kan ve ter pahasına!

Yalçın kaya üstünde zincire vurulmuş ve ciğerlerini kartallar didikliyen Promethe, bu heyetinde, bir zavallı mahlûktur. Lâkin, onu, zincirlerini şakırdatarak ve ciğerlerini sürükleyerek ayağa kalkmış tasavvur edin; işte, o zaman büyük sanat-kârın ne olduğunu görmüş olacaksınız. İçeri hayatından bize böyle bir hâile ifşa etmeyen sanatkâr ya bir meddah, ya bir pandomimacı veya bir canbazdır. Burada, biz, artık sanat hududundan çıkıp marifet sahasına girmiş oluyoruz.

Mevlâna, Yunus Emre ve Fuzuli'den başka Türk şairlerinin yeri, işte, bu sahadadır. Bize verdikleri heyecanlar, bunun için sathidir. Bizim üstümüzdeki tesirleri, bunun için, çok sürmeden dağılır; bunun için derimizin altındaki tabakaya nüfuz edemez.

Bütün bu şair ve nasirleri okuduğumuz vakit, kendilerinde, daima esaslı bir şeyin noksanını sezeriz. Tıpkı bir yemekte tuzun eksikliği gibi... Ve itiraf edelim ki, bunlarda eksik olan şey de tuzdur. Hâilenin, hâile unsurunun keskin tuzudur.

Keskin tuzu diyoruz. Çünkü, yirmi yaşındaki sevdalının göz-yaşlariyle âteşin maşukanın tenindeki nem de tuzludur. Lâkin buradaki tuz, bize, nihayet, Alfred de Musset'nin Gecelerindeki lezzetle, Nedim'in şarkılarındaki çeşniyi verebilir. Bir çerez sofrasının faydasız tatları... Hiç, ruh ve dimağ bu cins gıdalarla beslenebilir mi?

Hayır. Ona bir İlâhlar ziyafeti lâzımdır ki, orada, her yemek, parçalanmış bir büyük avın henüz titremekte olan etidir ve halk denilen yüz bin başlı diğer ülûhiyeti, biz, ancak böyle bir doya çağırabiliriz.

Diyonizos'un bakirelerini coşkun seller gibi dağdan dağa, beldeden beldeye koşturan ve Celâleddin Rumî'nin genç telmizlerini, başları göve değinceye kadar raksettiren kudret, işte, bu ilâh sofralarından alınmış olan ruh gıdasıdır. Hâlis şiirin anası, koca Trajedia, eski zamanların bu mistik ve şeyda rakıslarından doğdu. Ve binbir türlü şekiller alarak, bugüne kadar, insanların ruhu üstünde hüküm sürdü.

Eğer, ruhlarımıza, bu nefhadan, bu acı ve yakıcı nefhadan bir şey katılmamış olsaydı, kahramanlık nedir bilmiyecektik. Yaraticı, bulucu ve kurucu dehanın ne olduğunu bilmiyecektik.

İnsanlar, dar, düz ve nafîle bir hayat içinde nebatlar gibi yaşayıp ölecektiler.

Onun içindir ki, medeniyetin başlangıcı, çok defa, güzel sanatların mebediyle karıştırılır ve bütün dinlerin neşir vasıtası güzel sanatlardır, denilir. İlahlar, ebediyete onun sayesinde eriyor. İnsanın, hatalar üzerine tam bir zaferi demek olan iman onun sayesinde tekevvün ediyor.

Bu da gösterir ki, sanat, her şeyden evvel ve her şeyden fazla, bir cehit, bir cidal ve bir inkılâp unsurudur. Bir ruh ihtilali, ruhta bir kanlı mübareze, haykırışmalar, düşüp kalkmalar, cançeğişmeleri...

Korkmayın. Sanat eseri doğuyor. O, düzgün, duru ve berrak bünyesi içinde bu cehennemî âlemin bütün uğultularını hapsedilmiş bir ses yığını gibi taşıyarak, size, yeni bir nizamını, düsturlarını getirmektedir.

Afyon meselesi.

Mümtaz Ziya

Afyon, Cemiyeti akvamin kontrolü altında bir beynelmilel ticaret mevzuu olmuştur. Cihanın en yüksek kaliteli mühim bir afyon müstahsili olan Türkiye için bu itibarla afyon meselesinin hususî bir mana ve ehemmiyeti vardır.

Son günlerde bu ehemmiyeti lâyıkıyla takdir eden hükûmetin almak teşebbüsünde bulunduğu isabetli tedbirler afyon alım ve satımının milli iktisadiyatımız aleyhine olmak üzere dağınık bir şekilde devamında menfaattar olanları tam bir telâşa düşürmüştür. Afyon meselesini de bütün milli meseleler gibi lâubalilikle telâkki eden ve dava üzerinde ciddi hiç bir fikri olmayan bazı gazetelerin memleket için zararlı bir şekilde uyandırdıkları dedikodular hükûmetin isabetli kararları üzerinde bazı vatandaşlara şüphe verecek bir mahiyet almıştır.

Milletin ileri menfaatları mevzuubahs olduğu zaman perakende menfaat mücadelecilerinin daima ihdas edegeldikleri bulanık havaya rağmen en isabetli tedbirleri tereddütsüz ittihaz eden hükûmetimizin bu meselede de inandığı yolda tereddütsüz yürüyeceği tabiidir.

Harpten evvel memleketimize temin ettiği para bir aralık 12.000.000 liraya kadar çıkan 929- da 8.681.000 lira getiren afyon ihracatı 930- da 3.396.000 lira ve 931 senesinde ise ancak 2.817.000 lira temin edebilmiştir. Bu gelir tenezzülü, afyon ihracatımızın miktar itibarile azalmasından değil, hususi sebeplerin doğurduğu keskin fiat sukutlarının neticesidir. İhraç ettiğimiz beher kilo afyonun 929 senesinde 23 lira 86 kuruş olan vasatî kıymeti 930- da 12 lira 48 kuruşa ve 931 de 8 lira 2 kuruşa düşmüştür.

Hiç bir emtiada görülmeyen bu keskin fiat sukutunun sebeplerini tesbit edebilmek için afyonculuğun umumî vaziyetine bir göz gezdirmek lâzımdır:

Afyon, ya alkoloit mürekkebatı istihsal eden fabrikalar tarafından ve yahut keyif ve iptilâ hasebiyle tütün gibi içilmek ve yenilmek için kullanılır. Afyonun böyle biribirinden

ayrı maksatlarla kullanılması, dünya üzerinde birbirinden ayrı hareketleri olan iki pazar meydana getirmiştir.

Birincisi: Morfin, eroin ve mürekkebatı istihsal eden Avrupa ve Amerika pazarları

İkincisi: Keyf için afyon kullanmanın taammüm ettiği Aksayı Şark pazarlarıdır

AVRUPA VE AMERİKA PAZARLARI :

Bu pazarlarda ham afyonun yegâne alıcısı adetleri mahdut ispençiyarî fabrikalarıdır. Alkoloit mürekkebatı imalinde morfin miktarı esas olduğundan Türk ve Yugoslav afyonları daima diğerlerine tercih edilir. Avrupa pazarlarında birbirine rakip bu iki memleket mahsulü karşısına son zamanlarda üçüncü bir rakip çıkmıştır: Rusya.

Kendi ihtiyacını evvelce Türkiyeden temin eden Rusya; son senelerde istihsalâtını tezyit ve ıslah ederek, morfin miktarını % 8- den % 12- ye ve afyon istihsalâtını da ihtiyacından fazla bir dereceye çıkarmakla Avrupa pazarlarında afyonlarımıza ciddi bir rakip olmuştur.

Avrupa ve Amerika pazarlarının senelik afyon ihtiyaçları 600.000 kilo kadar tahmin edilmekteydi. Fakat son senelerde Akvam cemiyetinin mukarreratı mucibince imalât üzerine vazedilen tahdidat, bazı fabrikaların kapanmasına sebebiyet vermiştir. Morfin, heroin ve mürekkebatının hattâ lejitim ihtiyaçlarda bile sarfının geniş bir kontrol altına alınması ve bu kontrolün ihdâs ettiği müşkülât afyonlara olan talepleri ehemmiyetli bir nispette azaltmıştır.

929- da 6.000 sandık ham afyon istihlâk etmiş olan Almanya, İsviçre ve Fransadaki alkoloit fabrikalarının istihlâkleri 930- da 3.000 sandığa ve 931- de 2.500- sandığa tenezzül etmiştir. [1] 930 senesinde yalnız başına 1,200 sandık afyon istihlâk etmiş bir alkoloit fabrikası 931 senesinde ancak 50 sandık mal mubayaa etmiştir.

Bu şekilde daralan taleplere mukabil bu pazarlara mal veren memleketlerin afyon istihsalleri ise muntazaman tezayüt ediyor.

AVRUPA PAZARLARINA MAL VEREN MEMLEKETLERDE AFYON İSTİHSALÂTI :

* Bu memleketlerin başında dünya alkoloit fabrikaları ihtiyacının üçte ikisini temin edene Türkiye gelir.

TÜRKİYENİN AFYON İSTİHSALÂTI :

Burada şunu bilhassa işaret etmek isteriz ki, memleketimizde

[1] Bir sandık 77 kilodur.

usulü dairesinde tertip olunmuş ziraî istatistiklerin bulunmaması ve neşredilen rakkamlar arasındaki tefavüt herhangi bir mesele üzerinde doğru bir fikir serdini imkânsız kılıyor. Diğer tetkiklerimizde de karşılaştığımız bu karışıklığa bir misal olmak üzere hakikî afyon istihsalâtımızı tesbit edebilmek için müracaat ettiğimiz resmî neşriyatın birbirini tekzip eden rakkamlarını verelim:

Türkiyede afyon istihsalâtı

	1926	1927	1928	1929
İktisat Vekâletinin resmî neşriyatına nazaran[1]	105.000	114.000	210.000	—
İzmir Ticaret Odası raporlarına nazaran	315.000	231.000	330.000	190.000
Afyon Tacirleri birliğinin neşriyatına nazaran	330.000	262.500	360.000	225.000

Bu tabloya şunu da ilâve edelim:

İstatistik yıllığında neşredilen tahriri ziraî rakkamları arasında 927- de umum Türkiyenin afyon istihsalâtı 112.257 kilo olarak gösterilmiştir. Halbuki aynı yılğın diğer bir sayfasında yalnız İzmir mıntakasının 927- deki afyon istihsalâtı 180.000 olarak gösterilmektedir. Diğer taraftan ise gümrük istatistiklerinde 926- dan 929- a kadar afyon ihracatımız şöyle tesbit olunuyor:

1926	1927	1928	1929
364.170	267.717	313.721	367.847

Biribirini tekzip eden bu rakkamlar arasında ihraç ettiği müsbet miktarla en uygun gördüğümüz afyon tacirleri Danışma yurdunun neşriyatını esas itibarile kabul etmek mecburiyetinde kaldık:

Avrupa ve Amerika pazarlarına afyon veren Türkiye ve Yugoslavyanın son on senelik rekoltesi

Seneler	Türkiye	Yugoslavya [2]	Yekûn
1920		62.000	
1921		33.000	
1922		25.000	
1923		42.000	
1924		21.000	
1925		148.000	
1926	330.000	100.000	430.000
1927	262.500	55.000	317.500
1928	360.000	205.000	565.000
1929	225.000	38.000	263.000
1930	450.000	150.000	600.000

[1] Büyük Millet Meclisine takdim edilen iktisadi rapordan

[2] 29-8-930 tarihli La Bulgarie gazetesinden

Görülüyor ki, Yugoslavya 925 - den itibaren afyon istihsalâtını evvelki senelere nazaran yüzde yüz arttırmıştır. Bilhassa Avrupa pazarlarına mal veren bu iki memleketin 930 senesi istihsalâtı bir rekor teşkil etmektedir.

Son seneler rekoltesinin yüksek olmasına rağmen Avrupa ve Amerika pazarlarına afyon ihracatı evvelki senelere nazaran artmamıştır. Bilhassa dahilde büyük bir himaye gören Yugoslav afyonlarının ihracatı rekolteye nazaran pek cüz'idir.

Türkiye ve Yugoslavyanın afyon ihracatı (Kilo)			
Seneler	Türkiye	Yugoslavya	Yekûn
920		66.300	
921		69.600	
922		36.500	
923	358.019	52.500	410.519
924	202.663	10.300	212.963
925	266.041	112.800	378.841
926	364.174	87.500	451.674
927	267.617	82.300	350.017
928	313.721	146.500	460.221
929	367.847	69.700	437.547
930	272.280	36.000	308.280
931	351.012	22.000	373.012

Avrupa ve Amerika pazarlarına ihraç edilen Türkiye ve Yugoslavya afyonları yekûnuna son zamanlarda bu pazarlarda büyük bir rol oynayan Rus afyonlarını da ilâve etmek lâzımdır **HARIÇ PAZARLARDA TÜRK AFYONLARININ, RAKİPLERİ ARASINDA MEVKİİ.**

İstihsalâtı 925 - den itibaren ehemmiyetli bir nisbette ziyadeleşen Yugoslav afyonları Avrupa pazarlarında yegâne rakibimiz idi. Fakat Yugoslavya afyonları, maliyet fiyatının yüksekliği nazarı itibare alınırsa hariç pazarlarda afyonlarımız için ciddi bir rakip sayılmaz. Fiyatların yüksek olduğu zamanlarda Avrupa piyasalarında İran afyonları da görülmüştür. Fakat İran afyonlarının kalite itibarile düşüklüğü ve İranda afyon ihracatının gayet ağır vergiye tabi oluşu bunların Türk afyonlarına rekabet etmesine mani olmaktadır. Afyonlarımız için Avrupa pazarlarında asıl tehlike Rus afyonlarındadır. Bütün ihracat emtialarında olduğu gibi Rusyada maliyet fiyatının hususî şartlara tabi oluşu, fiyatlar ne kadar düşkün olursa olsun, hariç pazarlarda Rus afyonlarının sürümünü temin etmektedir. Geçen ay Hamburg piyasasında % 12 dereceli Türk afyonlarının kilosına 18-20 İsviçre fırancı

talep edilirken, Ruslar % 12 dereceli afyonlarını 16,5 İsviçre frangı üzerinden satmakta idiler. Halihazırda Rusyanın afyon istihsalâtı senevi 150-200 bin kilo tahmin edilmektedir. Bu miktar cihan alkoloit fabrikaları ihtiyacını temin etmekten uzaktır. Fakat Rusyada şayet, afyon ziraatinin inkişafı birbirini takip eden beşer senelik programlara ithal edilmiş ise Avrupa ve Amerika pazarlarında yeni ve çok ciddi bir rekabetle karşılaşacağımızı şimdiden düşünmek mecburiyetindeyiz.

Cihan alkoloit fabrikalar ihtiyacının üçte ikisini veren Türkiye, Avrupa ve amerikanın afyon pazarlarında hâlâ merkezi sikleti teşkil etmektedir. Bu pazarlarda görülen diğer memleketler afyonlarının afyonlarımıza rekabeti değil, bilhassa afyon ihracatçılarımızın hariç pazarlarda birbirlerine rekabeti, fiatların tezayüdüne mani olmaktadır.

Avrupa ve Amerikada 20-24 fabrikayı teşkil eden bütün alıcılar, aralarında tesis ettikleri bir kartelle afyon satıcılarına karşı tek bir cephe almışlardır.

Halbuki Türk afyonlarının satışı hâlâ ve hâlâ tam bir dağınıklık ve teşkilâtsizlik içindedir.

Binaenaleyh bu vaziyet karşısında ittihazı icap eden hareket tarzları kendiliğinden tebarüz eder:

1 — Tek cephe almış alıcılara karşı Türk afyonunu tek elden arz etmek suretiyle ihracattaki perakendeciliğe nihayet vermek.

2 — Avrupa pazarlarına mal veren memleketlerle anlaşmak suretiyle piyasalara arz edilecek afyon miktarını kontrol altında bulundurmak.

3 — Şimdiye kadar bağlandığımız pazar haricinde ve bunlara ilâveten yeni pazarlar taharri etmek.

Ve bu suretle Türk müstahsilinin emeğini kıymetlendirmek ve milli ticaret muvazenemizde mühim bir unsur olan afyon maddesinin ehemmiyetini kaybetmesine meydan vermemek lâzımdır.

Ancak bu tarikledir ki, 929- da memleketimize 8.681.000 lira temin eden afyon ihracatımızı hattâ yine bu seviyeye çıkarmakla kalmayarak bu mata yüzünden memlekete giren kıymet yekûnunu 15-20 milyon liraya iblâğ etmek imkân dahilindedir.

Türk afyonculuğunun şimdiye kadar bildiği piyasalar,

alkoloit mürekkebatı istihsal eden Avrupa ve Amerika pazarlarıdır. Ve bu pazarların ihtiyacı - yukarda işaret olunduğu gibi- senevî ancak „2500,, sandık kadardır. Halbuki bu piyasalara mal arzeden Türkiye, Rusya ve Yugoslavyanın senevî rekolteler mecmuu vasatısı „6.500,, sandık tutar. Buna şunu da ilâve etmek lâzımdır ki, hali hazırda bu müstahsil memleketlerin elinde ayrıca bütün Avrupa ve Amerika pazarlarının iki senelik ihtiyacını karşılayacak kadar stok mal vardır. Binaenaleyh bu pazarlar artık tıkanmıştır. Bize yeni pazarlar ve yeni mahreçler lâzımdır. Bu mahreçler ise ancak, *içmek* için afyon kullanan ve bir zaman esasen müşterilerimiz olan (Şark pazarları) dır. Avrupa ve Amerikanın senevî „3.500,, sandık ihtiyacına ve buralara yapılan senevî „6.500,, sandık arza ve eldeki iki senelik stoka mukabil, şark pazarlarının senevî istihlâki „20.000,, sandıktır. Buraya yapılan arzlar ise aşağıda izah edileceği gibi günden güne düşmektedir. Bu itibarla şark pazarları Türk afyonculuğu için yeni ve zarurî fütuhât sahalarıdır.

Tütün gibi içilmek için ham afyon mübayaa eden Uzak Şark pazarları.

Bu pazarların ham afyon istihlâkleri senevî 20.000 sandık demiştik. Bu miktar 1.540.000 kiloya; yani memleketimiz istihsalinin dört misline teadül eder.

Yemek ve yahut tütün gibi içmek suretiyle ham afyon istihlâk eden Şark memleketlerinin başlıcaları şunlardır:

Birmanya, Felemenk Hindistanı, Siyam, Hindi Çini, Hong - Kong, Makao, Formos, Mançuri ilâh... ilâh...

Birer müstemleke olan bu memleketlerin hepsinde afyon ticareti Cemiyeti Akvam kararları mucibince yerli hükûmetlerin inhisarındadır.

Bu memleketlerde ancak bu inhisar idareleri afyon ithal eder ve dahilde perakende satış yapabilirler.

Bu rejiler hep afyon ihtiyaçlarını harpten evvel Hindistan, Türkiye ve İrandan temin ederlerdi. Fakat:

1 — Kaçakçılığa mani olmak maksadiyle ithalâtın bir nizam altına girmesi

2 — Müstehlikelere her zaman aynı cinsden mal verebilmek maksatlarıyla

Afyon ihracatını devlet inhisarı altına almış, Hindistanın afyonlarını daima tercih etmişlerdir. Bir taraftan bu müstehlik

memleketlerdeki valiler, diğer taraftan Hindistan umumî valisi arasında aktedilen mukavelelerle birbirlerine bağlanmışlardır. Bu akitler perakende bir şekilde zaman zaman ortaya çıkan rakipleri bertaraf ederek Hint afyonlarına emin ve gelirli satışlar temin etmiştir. Diğer taraftan, bu suretle de afyon ithalâtını bir nizam altına alan müsteklik memleketler, afyon-keşlere daima aynı cinsten mal vermek imkânını bulmuşlardır. Fakat; cemiyeti akvam mukarreratı mucibince Hindistan bir plan dahilinde istihsalini tahdit etmektedir. 924- te 1.430.000 kilo istihsal eden Hindistanın 929- da afyon rekoltesi 800 bin kiloya tenezzül etmiştir. 935- ten sonra Hindistan artık afyon ihraç etmeyecektir.

Hindistanın afyon ihracatını seneden seneye azaltması müstehlik memleket rejilerini daha 929- da çok müşkül bir vaziyete sokmuştu. Bütün müstehlik rejiler meslâ:

“Hong-Konk rejisi halihazırda (929 da) Hindistanın kendisine,,
“sattığı afyonlarla dahili talepleri karşılayamamaktadır. Sene,,
“den seneye azalan Hindistan satışlarının yerini Türkiye ve,,
“Acemistan ithalâtta bulunmak suretiyle itmam için şimdiye,,
“kadar hiçbir tedbir alınmamıştır. [1] ,,

Görülüyor ki, Aksayı Şark yeni afyon satıcıları bekliyor. Afyon ihracatını bir elden idare eden Acemistan, yaptığı teşkilâtla Aksayı Şarkta yavaş yavaş Hindistanın yerine kaim olmaktadır. Senevi 100-150 bin kilo afyon ithal eden Felemenk Hindistanının, hariçten ithal ettiği ham afyonlar hakkında cemiyeti akvam raporlarında deniliyor ki:

“1916 senesinden evvel afyon rejisi Türkiyeden mal alırdı,,
“fakat 916 ile 926 seneleri arasında mübayaatını, aktettiği,,
“bir mukavele ile münhasıran Hindistandan yapmıştır. 927-de,,
“birinci defa İrandan 133.182 kilo ve 928 de yeniden Tür,,
“kiyeden 10.000 kiloluk bir parti mal ithal etmiştir. (Cilt 2 sayfa 192) ,, denilmektedir.

Bu günkü afyon istihsalâtımızın yalnız başına yarısını istihlâk edebilecek Felemenk Hindistanı, demek evvelce Türk afyonu istihlâk eden bir pazardı. Mukavele ile bağlandığı Hindistan ihracatının azalmasıyla satıcılar arıyor. Fakat Türkiyede afyon ihracatı tek elden idare edilmediği için Türkiye afyonlarına bağlanmıyor. Felemenk Hindistanı 928- de

[1] Aksayı Şark memleketlerinde afyon hakkında resmen tetkikatta bulunan Cemiyeti akvam komisyonun raporlarından Cilt: 2- Sayfa: 246

Türkiyeden yaptığı mübayaatı memleketimizdeki Hollanda konsoloshaneleri vasıtasıyla yapmıştır.

Hindistan ve İran ihracatlarını inhisar altında bulundurdukları için Aksay Şark pazarlarına mal verebilmektedir. Ve satışlarını daima yüksek fiyatlarla yapmaya muvaffak oluyorlar. Meselâ: İran hükûmeti beher kilo afyondan 22 şilin (22,5 T. lirası) ve Hint hükûmeti 80 rupiye ihracat resmi aldıkları halde mallarına müşteri bulurken biz afyonlarımızı, kilosunu 7 liradan bile elden çıkaramıyoruz.

Hulâsa; memleketimiz istihsalâtının dört misli afyon istihlâk eden Aksay Şark memleketleri, kendi ihtiyaçları olan afyonu tedarik edemedikleri, telâş içinde oldukları ve mütemadiyen yeni satıcılar aradıkları bir zamanda Türk afyonları pazarsızdır. Bütün tetkikler gösteriyor ki bu memleketler, Türk afyonlarını belki beher kilosuna 22,5 lira ihracat resmi vererek kendilerine satılan Acem afyonlarına tercih edeceklerdir.

Hattâ bu hususta Türkiyeye yapılmış bir teklif te mevcuttur. İngiltere ve Hollandadaki Türkiye Ticaret mümessili Kurtoğlu Faik Beyin ziraat kongresine verdiği rapordan şu malûmatı aynen alıyoruz:

"928 senesinde Lahide Somatra, Cava afyon rejisiyle alâkadar zevat ile, "temasa gelinerek ve Amisterdamişe Bankın 4 milyon florenlik azamî $\frac{0}{0}7$, "faizli malî müzaheretinin de temini suretiyle bir millî afyon kontuvarı tesisi, "hakkında İktisat Vekâletine bendeniz tarafından tam bir proje takdim edilmişti, "Hattâ Amisterdamişe Bank bu iş için sureti mahsusada Türkiyeye bir zat da, "gönderdi. Bu paralar afyon çiftçilerine bir kredi olarak dağıtılacak ve muay, "yen müddet zarfında İzmirde modern bir afyon müştekatı fabrikası yapıla, "caktı. Bu projenin istihdaf ettiği hedef daha o zamandan beliren afyon, "vaziyeti karşısında Hollanda rejisini, Hollanda sermayesini işe koşturmuş, "olmak suretile alâkadar etmek ve en başta bu reji olmak üzere diğer, "rejilerin de temelli müşteriler sırasına sokmaktı. Bu proje halen İktisat Ve, "kâletindedir ve tekrar arz ederim ki, hem bugünün iktisadî tekniğine ve, "hem de cemiyeti akvamın siyaset ve telkinatına tamamen uygundur. Ve, "bugün için de Türkiye için bu projeyi tehakkuk ettirmekten daha muvafık, "bir yol olmadığı kanaatindeyim. Afyon vaziyetini tehdit eden ve gittikçe, "inkişaf eden vaziyet karşısında geç kalmamalıyız."

30 - 40 liraya kadar afyon satabildiğimiz 928 ve 929 senelerinde bu teklifler belki nazarı dikkatî celp etmedi.

Hulâsa Türk Afyonculuğunu tanzim işini artık bir millî iktisat davası ve bir devlet meselesi olarak ele alınmak zamanı gelmiştir. Memlekete temin ettiği gelir iki sene içinde 8,5 milyon lirada 2,5 milyon liraya düşmüştür. İki sene evvel beher okkasına 40 lira ödenen Türk afyonu bugün ancak 8 liraya satılıyor.

Kreuger.

Hitler.

Göthe.

Dr. Vedat Nedim

İntihar eden cihan kibrit kralı Kreuger, göçen cihan iktisadiyatının tipik bir timsalidir.

Temeli, kibrit kullanan bütün memleketlere dayalı bir finans abidesi kuran mimar, muazzam eserinin kibrit çöpünden olduğunu ve yıkılmak üzere bulunduğunu hissedince, canına kıydı. Bu hailevî akibette bütün bir sistemin talii haykırıyor.

Oswald Spengler'in son neşrettiği "İnsan ve teknik," adlı eserden naklettiğim şu satırlar bu taliin mahiyet ve istikametini bilhassa bizce çok dikkate şayan bir vuzuhla gösteriyor:

"Geçen asrın son yarımında garbî Avrupalının ve şimalî Amerikanın iktisadî, siyasî, askerî, malî kısaca her sahadaki hakimiyeti sanayi monopoluna dayanır. Büyük sanayi ancak bu şimal memleketlerindeki kömür madenlerinden doğdu. Dünyanın diğer kısımları sadece bir mahreçti. Ve müstemleke siyaseti daima yeni istihsal sahaları değil, sürüm ve ham madde muntakaları aramak istikametinde inkişaf etti. Başka memleketlerde kömür vardır. Fakat onu yalnız "beyaz," mühendis çıkarabilirdi. Bizim hakimiyetimiz yalnız "madde," nin değil, maddeyi kullanmak için icap eden "metot," ların da yegâne sahibi bulunmaktan ileri geliyordu. İşte renkli işçiye nisbetle beyaz işçinin lükse varan yaşayış tarzındaki farkın sırrı. İşte Marxismmin kendi akameti hesabına gizlediği hakikat. Fakat bu, bu gün intikamını alıyor. Beyaz işçinin kendi varlığı için artık bir tehlike halini alan yevmiye yüksekliği münhasıran sanayi monopolünün bir neticesiydi. Fakat bu gün Asyad'a cenubî Amerikad'a, cenubî Afrika'da yeni, yeni sanayi muntakaları doğmuş ve doğmaktadır. Bunlardaki yevmiye seviyesinin alçaklığı öldürücü bir rekabet teşkil ediyor.

İşte bu, istismar edilen dünyanın, efendilerinden aldığı intikamdır!

Renklilerin aynı meharetle ve çok daha mütevaziane çalışan sayısız elleri beyazların iktisadî temelini sarsıyor. Beyaz işçinin alışık olduğu "lüks,, artık kendisi için bir felâket oldu. Beyazın işi lüzumsuz bir meta haline giriyor.

İstihsalin sıklet merkezi yerini hiç durmadan değiştiriyor. Beyaz memlekeilerdeki işsizliğin en son sebebi işte budur. Ve bu bir buhran değil, bir "katastrof'un başlangıcıdır.,,

Oswald Spengler "renkli,, den Ruslar da dahil olmak üzere bütün müstemleke ve yarı müstemleke milletlerini kastediyor. O halde biz de, Spengler'in hesabınca, renklilerdeniz!

Katastrof diyarlarında dolaşmak bir renklinin içinde ne garip duygular coşturuyor:

Bütün gördüklerim, bütün konuştuğularım, bütün okuduklarım hep "Kadro,, da ortaya atılan tezleri teyit eder mahiyette: Yeni dünyanın hakikati bizde.

Beyazlar, hâlâ bilmece hallile meşguller. Bizim için bir müte-arife kadar basit olan, onların bir çoğunca hâlâ bir muamma. Beyazlar memleketi modern bir babil kulesi:

Herkes konuşuyor, herkes münakaşa ediyor, herkesin bir iddiası, bir izah tarzı, bir felsefesi, bir sistemi var. Fakat hiçbirini diğerini anlamıyor, herbiri diğerile mücadele halinde. Bütün beyazlar diyarı ufuksuz ve karanlık bir ummanda bir buz kayasına çarpmış bir transatlantik gibi: Yolcular afallamış, herkes kendi canına düşmüş. Kaptan nerede? kaptan yok. Herkes kendi kendinin kaptanı.

Hiçbir zaman hotbinlik bu derece azgınlaşmadı. Hiçbir zaman "irade,, bu derece instinktin esiri olmadı. Milletlerin arasında, milletlerin içinde, ailelerin ve hattâ fertlerin içinde "harp,, var. İnihilâl ve tecezzi hareketi umumîdir.

Oswald Spengler'in hakkı var:

Katastrof başlamıştır.

●
İntihar eden *Kreuger* inhilâl eden iktisat sisteminin *Hitler* de intihar eden liberal - demokrasi rejiminin timsalidir.

Bugünkü Almanyanın Versailles muahedesinde ziyade Fransız demokrasisinin kurbanı olduğuna şüphem kalmadı. Bir millet, demokrasi hesabına ancak bu kadar istismar edilebilir. Otuz fırka - belki de daha fazladır - her Almanın kafasında cirit oynatıyor!

Otuz fırkanın otuzu da ayrı, ayrı Alman milletini hak yoluna davet ediyor .

Her Almanın kafası, şamatalı bir kadın hamamının kubbesi gibi, manasız bir uğultu içinde!

Bir Almanya, bir Alman milleti yok. Otuz fırka var. Otuz fırkaya bölünmüş bir millet, otuz fırkaya ayrılmış bir memleket var.

Hitler, demokrasinin aleyhinde. Fakat kendi mevcudiyetini bizzat demokrasiye borçlu. Demokrasinin o herşeyi hazmeden geniş işkembesi olmasaydı, Hitler olmazdı!

●
Oturduğum evin hizmetçisine sordum

— *Kime reyinizi verdiniz?*

— *Hitler'e*

— *Niçin?*

— *Yandaki oturan efendi on beş fenik vadetti de ondan!*

Oturduğum evin hristiyan sahibine sordum:

— *Kime reyinizi verdiniz?*

— *Hindenburg'a*

— *Niçin?*

— *Çünkü oğlum ses muallimidir ve birçok yahudi talebesi vardır. Hattâ havrada cumartesi günleri yapılan ayinde ilâhi okur. Eğer Hitler kazanırsa yahudileri memleketten koğacak, o vakit oğlum işsiz kalacak.*

Bir boya ustasına sordum:

— *Kime reyinizi verdiniz?*

— *Hitler'e*

— *Niçin?*

— *Geçen sefer Hindenburg'a vermiştim. Bakalım bu sefer de Hitler'i deneyelim!*

Bir garson kıza sordum:

— *Kime reyinizi verdiniz?*

— *Hitler'e*

— *Niçin?*

— *Daha genç te ondan!*

İşte dostlarım, Alman milletinin siyasi talii, böyle en çürük pamuk ipliğinden daha çürük binbir tesadüfe, binbir endişeye bağlı...

Liberal iktisat devrinin siyaset sahasındaki ifadeleri olan fırka, intihabat mücadeleleri, parlamento gibi bütün müesseselerin de Avrupa'da tereddidine şahit oluyoruz.

Çünkü liberal nizama dayanan bir cihan iktisadiyatı, yani sanayici memleketlerin ham maddeci milletleri kayıtsız ve şartsız istismar imkânları devam ettiği ve millî hudutlar içindeki siyasi mücadelelerin mevzuunu da gerek milli sâyden, gerekse müstemleke milletlerinin metropoller hesabına temin ettikleri fazla kıymetlerden mütevellit gelirlerin sınıflar arasında tevezzuu teşkil ettiği müddetçe siyasi fırkaların bir "hikmeti vucud", u vardı. Ve o vakit siyasi fırkalar, millet içinde bariz menfaat tezatlarıle birbirlerinden ayrılan zümrelerin ve sınıfların mücadele organlarıydı. Bugün beynelmilel pazar şartlarının değişmesiyle sanayi memleketlerinde istihsalin ve millî gelirin mahiyeti de değişmiştir.

Eğer bugün Almanya'da altı milyon işsiz varsa, bunun mesuliyetini sanayi erbabının sınıfı hotbinliğinde ve işçi sınıfını istismar etmek, ezmek arzusunda aramak gülünç olur.

Komünistler de, Hitler de iş başına gelseler, onların da pazarsızlık ve işsizlik meseleleri karşısında aynı suretle âciz kalacakları muhakkaktır. Çünkü artık meselenin mihverini, gelirin şu veya bu nispet dahilinde sınıflar arasında tevezzuu veya istihsal vasıtaları üzerinde şu veya bu sınıfın hâkimiyeti değil, beynelmilel pazar şartlarının tahavvülü ve doğrudan doğruya cihan iktisadiyatının bünyesindeki inkılâp teşkil ediyor. Artık sınıfî ve hattâ millî bir mesele değil, tam manasile bir cihan meselesi vardır.

İşte bunun içindir ki, sınıf mücadelesi ananesile yetişen fırkalar bu muazzam hâdise karşısında tamamilen bocalıyorlar. Bilhassa Almanya'da sınıf mücadelesinin en ziyade artması icap eden şu devirde - altı milyon işsiz - komünist fırkasının ihmali caiz bir kemiyet haline düşmesi ve günden güne ehemmiyet ve nüfuzunu kaybetmesi bu iddianın en canlı bir müeyyidesidir.

İşte Almanya'daki son intihabat mücadelesinin şeenî ihtiyaç-

lardan alınma şiarlarla değil de, en bayağı demagoji vasıtalarıyla sevk ve idare edilmesindeki hikmet te buradadır.

● Göthe'nin yüz senelik cesedi "Cemiyeti akvam,, ı kışkandırıcak bir mehareet ve cazibe ile milletleri kendi etrafında birleştirdi. "Bugün,, ün boğucu havası içinde bunalanlar, yüz sene evvel ölen büyük adamın ruhu önüne - sanki taze havaya açılan bir pençereye gibi - üşüştüler.

Göthe, ıstırap çeken ve çaresizlikler içinde bocalanan insanlığın sükûn ve intizama olan hasretinin bir timsali oldu.

Göthe'nin ölüm tarihinin 100- üncü dönüm senesi, eğer bundan altı yedi sene evveline, yani konjunktur dalgasının yukarıya doğru çıktığı ve prosperite devrinin bütün gözleri kamaştırdığı zamanlara tesadüf etseydi, eminim ki, insanlık onu bu sene olduğu gibi aramıyacaktı.

İnsan, maddeden ümidi kestiği zaman mistikleşiyor:

Göthe'nin ruhuna hasret çekenlerde, muhakkak ki, açık denizlerde kara yele tutulmuş bir kayığın içinde dua edenlerin hali vardı!

Göthe'nin yüzüncü ölüm senesi münasebetile yapılan beynelmilel muazzam tezahürler bu ölmez faninin şaşaa ve haşmetine hiçbir şey ilâve etmedi. Fakat zamanımızın maddi ve ruhî depresyonundaki karanlığı bütün şaşaa ve haşmetile aydınlattı.

Benerji kendini niçin öldürdü?

Şeyket Süreyya

1920 sonlarında bir gündü.

Batumun, engin deniz ufuklarına bakan bir evinde İstanbullu bir gençle tanıştım. Bu genç ateşli bir şairdi ve bize son şiirini okudu:

Suları soğuk pınar.

Suları soğuk pınar

Ateş dudaklarını göğsüne koydu da yar,

Sen neden ısınmadın? Sen neden ısınmadın ?...

1920 sonlarında tanıdığım bu ateşli şair, şimdi gönlünde ne bir pınar serinliği, ne bir "yâr,, taşıyan bugünkü Nâzım Hikmete istihale etti.

O günkü genç şairi bugünkü Nâzım Hikmetten ayıran mesafe, 1920- yi 1932- den ayıran zaman fasılasına sığmayacak kadar uzun görünüyor.

1921 yazında bir akşamdı. Moskovada gürültülü bir meydan-
dan geçiyorduk. Meydanın ortasında iki kamyon durdu. Birinin üzerine bir sinema perdesi çektiler. Ötekinde makine işlemeye başladı ve perdede filmin ismi görüldü:

A ç l a r .

Meydandaki insan kalabalığı gittikçe arttı, kenetlendi. Tramvaylar, arabalar geçemediler, kenarlarda kaldılar,

Filmi seyretmeye başladık:

Açlıktan yanan bir hava içinde, Kuban, Don, Volga ovalarındaki şehirler birer birer boşalıyordu. Toprakları kuraklıktan çatlamış ve çatlakları, anasının eteğine yapışan mecalsiz çocukları habersizce yutacak kadar mezarlaşmış uçsuz bucaksız stepler ortasında, eğri büğrü kabileler, sonu gelmez ufuklara doğru yürüyor, koşuyordu.

Gök yüzünün hâin aydınlığı içinden baykuş kahkahaları geliyor, beyaz kefenine sarılmış açlık ve ölüm iskeletinin tırpanı hiç durmadan işliyordu. Güneş, baykuş kahkahası ve ölüm

tırpanı altında kaybolmuş gibi sürüklenen perişan kabileler ilerledikçe azaldı ve azaldıkça hazin'leştiler. Öyle ki, Kuban, Don, Volga ovalarının, açlıktan şehirlerini bırakan insan dalgalarında arta kalanlar, göç etmek için koştukları nehir iskelelerine eriştikleri zaman, artık kendilerini, sürü sürü akar sulara atacak kadar kudurmuş, çıldırmıştılar. O gecenin sabahında Nâzım Hikmet "Açların göz bebekleri,,ni yazdı:

*Açlar, dizilmiş açlar,
Ne erkek, ne kadın, ne oğlan, ne kız,
Sıska, cılız,
Eğri büğrü kollariyle,
Eğri büğrü ağaçlar.....
Bunlar,
Yürüyen parçaları,
O kırık
Toprakların...*

*Açlar dizilmiş açlar,
Değil bir kaç,
Değil beş on,
Otuz milyon,
Aç,
Bizim...*

"Açların Göz bebekleri,, onun - kendi tabirince - ilk fütürist şiiridir. [1] Bugünkü Nâzım Hikmeti eski "genç şair,, den ayıran dönüm, işte, bu kasvetli filimle başlar.

1922 mayısının onuncu gecesi bir etüdyan grubu, ilk fütürist şiirini yazalı o gün tam bir sene olan genç şairin şiirlerini dinlemek için küçük bir ictimâ tertip ettiler.

Hazır olanlardan biri, "Gabriyel Danunçiyoyu,, dan bahsetti. Danunçiyoyu o zaman beynelmilel bir sanatkâr olduğu kadar, 1922-deki İtalya hadiselerinin en idealist bir aksiyon adamı, en ileri kahramanlarından biri idi.

O gece Gabriyel Danunçiyoyu, Nâzım Hikmete bir nümune gibi gösterdiler:

[1] Bu Janra Konstrüktivizm denildiğini bilâhara anladık.

— İdealist bir aksiyon adamı ve san'at itibarile beynelmilel. 1922 mayısı ile 1932 arasında tam on yıllık bir mesafe vardır. 1922- de on dokuz yaşında olan Nazım Hikmet, şimdi yirmi dokuz yaşındadır.

Hintli bir genç doktor tanırdık. Adı: Benerji.

Benerji ağır bir münevver ve eyi bir adamdı. Fakat onun da, Moskovaya, ya okumak, ya görmek için gelen her hintli gibi, sakin, lâkin kapalı, aradığını bulmamış, tatmin edilmemiş insanların, acıklı hali vardı. Zaten, asırlardanberi kendi içinde yaşayan, gerek tabiatın, gerek cemiyetin zulmüne, kendi içinin silâhlarla mukavemeti daima bir din gibi yaşatan Hintli ruhu, maddenin, makinanın, hareketin, hulasa, iptidaî sükûnetinden ayrılmış Avrupa tabiatının havasında daima rahatsız olur.

Benerjinin mazisinden çok az bir şey bilirdik. Acaba şimdi nerededir? Öldü mü? Yaşar mı? onu da bilmiyorum ki, Hintli doktor başka memleketlerde doyuramadığı idealist ruhuna yeni gıdalar bulmak, yeni bir şeye inanmak için geldiği bu yeni memlekette, geldiğinden daha perişan, geldiğinden daha müttekâsız bir gün çıkıp gitmiştir:

Bizim onu tanıdığımız müddetçe, içinde yaşadığı binaların taştan kalbi içinde Benerji, etrafındaki hayu-huydan, etrafında esen kolaycacık inanıp, kolaycacık bağlanma havasından, kendi engin ruhuna bir damla bile sindirmeden, daima muhitinden ayrı ve daima muhitine yabancı yaşadı.

Nazım Hikmetin son eserinin ismi şudur:

— Benerji kendini niçin öldürdü?

Eser bir manzum hikâyedir. Vak'a Hindistanda cereyan eder. Eserde Benerji bir müfrit amele ihtilâlcisi tipinde tasvir olunmuştur. Kalkütedeki amele mahallelerinden birinde yaşar ve eğer bu mahalleler halkını ayaklandırırsa, bütün Hindistanın kurtulacağına kanidir.

Fakat bir aralık Benerji bütün arkadaşları tarafından terkolunur. Çünkü kendisinde bir takım zaaf lar sezini lmiştir. Bundan sonra hikâyeye bir de küçük tez konur: Bir ihtilâlc i ne vakit intihar edebilir?

Fakat biz, Benerjiye gelmeden bir az Hindistanı bilmezsek eser üstünde varacağımız hükümler havada kalır.

Hindistanı bilmeyen var mı?

Hesapsız servet hazineleri, her milletin dilinde bin bir efsane mevzuu olan Hindistan, dünyanın en aç memleketidir.

Yalnız 1875-1900 seneleri arasında geçen yirmi beş sene zarfında, Hindistanda kıtlıktan ölenlerin sayısı 56.000.000 dur! Halbuki yalnız, kıtlığın en şiddetli olduğu senelerden biri olan 1899 senesinde, Hindistanın açlık mıntakalarında geçirilen trenlerle, ecnebî memleketlere ihrac olunan buğdayın bedeli 60.334.000 İngiliz lirası tutar!

Hindistanda bir İngiliz, ve üç bin kadar da İngiliz himayesinde yerli hükümet vardır. Bu suretle siyaseten Hindistan, Hintlilerin (3.001) parçalı vatanını teşkil eder.

Hindistanda insanlar sayısız dinlere ayrılmıştır. Meselâ (232.000.000) Hindu, (80.000.000) müslüman, (10.000.000) Animist (100.000) ateşperest vardır!

(232.000.000) Hint mecusisi, dinen ve iktisaden dört büyük Kast'a ve her Kast, kendi içinde yüzlerce, binlerce tâli kastlara ayrılmıştır.

Meselâ çiftçiler ayrı, esnaf ayrı birer kast teşkil ederler. Fakat esnafın da her şubesi birer tâli kasttır. Bengalda küp yapanlar ile desti yapanlar ayrı birer kasttırlar. Küpçülerle desticiler, bir sofrada yemek yiyebilir, fakat birbirleriyle kız alıp veremezler. Fakat bir köylü ile bir komsiyoncu, bir arada yemek yiyemez. Bir Mecusi ile bir Müslümana gelince, dinen bunların teması bile memnudur.

Bu tâli kastların sayısı Hindistanda (50.000) - e varır. Hint milleti, dinen ve içtimaen, 50.000 parçaya bölünmüş bir bedbaht millet taklididir:

Bu parçalı vatan ve parçalı millet üstünde, bütün, vazifeleri halkı, bu parçalı bögçanın lüzum ve makuliyetine inandırmaktan ibaret olan geniş bir BREHMEN ve MOLLA tufeyliliği ve hepsinin üstünde de (234.000.000) köy müstahsılını kendi sefahetleri için çalıştıran bir avuçluk bir zemindarlar, racalar ve mihracalar tabakası vardır! [1]

[1] Hindistana ait malûmat, Hakimiyeti Milliye'nin 27-1. 30-1. 14-2. 1932 tarihli nüshalarında neşrolunmuştur.

Bir müstemlike olan Hindistan, bütün müstemlikeler gibi sanayiden mahrum, hattâ memnundur. Yani sanayi, mahdut şehirlerde müşkülâtla inkişaf eder. Limanlarda, İstanbulun eski hammal loncaları nizamında yaşayan bir kısım nakliyat amelesi vardır. Ve kül halinde aldığı zaman amele nüfusu, nüfusu umumiyenin (% 0.5)- ini teşkil eder.

Her şairin fantazi yapmak hakkıdır. Fakat fantaziye, hiç bir zaman, realitenin bütün kaydü-şartlarını ifade eden objektif bir "hüküm eseri,, denilemez. Nazımın eserindeki Hindistan, bildiğimiz Hindistana benzemez ve Nazımın Benerjisi, bizim tanıdığımız Benerji değildir.

Haydi biz Benerjiyi bir senbol gibi alalım ve kendi tanıdığımız Benerjiyi de bir tarafa bırakalım:

Kalkütenin nakliyat ameleleri mahallesinde yaşayıp, bu mahaller halkını ayaklandırırsa, Hindistanın kurtulacağını sanan Benerji, ayakları toprak üstünde olmayan bir köksüz tiptir.

Hindistan, hiç şüphe yok ki, bir Milli Kurtuluş hareketi içindedir. Fakat bu hareket içinde Nazımın Benerjisi, ancak bir yabancıdır, cemiyete bağlı olmayan ve cemiyetten ekarte edilmiş bir müteassıp, ihtilâl mürşididir.

Müteassıp bir ihtilâl mürşidine idealist belki denebilir, fakat hiç bir zaman bir halk adamı ve bir organizatör denilemez. Cemiyetin kaydü-şartlariyle mukayyet olmayan bir avuç müteassıbın, cemiyetin nizamını bir hamlede değiştirebileceğine inanan tip, her yerde ve her devirde görülmüştür. Hattâ bu dilin edebiyatında bunlara "Blankist,, derler.

İşte Nazımın eserindeki Benerji böyle bir Blankisttir. O, filvaki Kalkütede bir Hintli inkilâpçı tipinde tasvir olunmuştur. Fakat bu tasvir olunan tipin, ne cemiyetin realitesi, ne de Hindin kurtuluş davalariyle hiçbir alâkası yoktur.

Hintlilerin (3.001) parçalı vatanını ve (50001) parçalı Hint milletini, hem istilâcının, hem Brehmenin, hem Zemindarın esaretinden kurtaracak hareket, ancak bir Milli Kurtuluş hareketidir ki, bu hareket, gerek mahiyeti, gerek manasının şumulü itibarile, Nazımın eserinde tasvir olunan ve hakikî Hindistana hiç benzemeyen mücerret bir memlekette cereyan

eden köksüz bir Blankizm hareketinden çok daha başka bir şeydir. [1]

Nazım Hikmet bütün yazılarını, bir içtimai tezaadın ifadesi sayar. Fakat bana kalırsa bu ifade Nazımda, bizzat bu içtimai tezaadı, cemiyet harici kılacak kadar mücerretleşmiş ve sübjektifleşmiştir. Ve bu ifade galatı da şundan gelir ki, bizzat Nazımın kendisi, dünyanın bütün memleketlerinin davasını bir, ve dünyanın bütün insanlarını birbirine benzer görece kadar, realitenin ve cemiyetin haricinde kalmıştır. Vestfalyadaki madencinin hayat şartlarını ve Ren havzasında cereyan eden sınıf mücadelesini tahlil kabiliyetinin bütün kuvvetleriyle muhitinden, kaydü-şartlarından, hulâsa objektif mahiyetinden tecrit ederek, yani metafizikleştirerek, hayalimizde Ganj vadisine nakletmemiz kabildir. Ganj Paryasının hayat şartlarını, ızdırabını ve kurtuluş davalarını, keza maddiyetlerinden soyarak, Hem Ren ve Hem de Ganj havzaları için, binnazariye bize doğru görünen ve hattâ bizi tatmineden mücerret kriteriyumlarla ölçmemiz ve hükümlere vasil olmamız kabildir. Fakat realitenin haricinde çıkarılan ve realiteye uymayan, hulâsa hâdisatın seyrile her adımda tekzip edilmesi mukadder bulunan böyle bir hükmün, yalnız sahibini aldatmaktan başka ne manası olabilir?

1922- de bize, memleketler arasındaki hudutlar daha silik görünürdü. Çindeki (Mandarin) le, London Siti deki (Finans Kapitalisti) ni ve Şanghaydaki (Kuli) ile, aldığı işsizlik primi bile kendisine Belçikada orta halli bir şato hayatı temineden, İngilteredeki amele aristokratını bir sayardık.

Halbuki bir müstemleke memleketin oğlu olan ve yarattığı fazla kıymetlerle, hem kendi (Komprador) [2] larını, hem de kendi vatanını müstemlekeleştiren Britanya sanayiinin bütün fazla kıymetlerini besleyen bir Kuli ile, hattâ işsizlik zamanlarında bile, müstemlekelerden çekilen fazla kıymetler hesabına yaşayan bir İngiliz işçisi arasında bir (İztırap iştirâki) olmasa gerektir.

[1] Bir Millî kurtuluş hareketinin mahiyet ve manası Kadro serisinin ilk numarası olarak basılmakta olan (İnkılâp ve kadro) da izah edilmiştir.

[2] Komprador: Ecnebi istilâcıların dahildeki iktisadî istilâsına tavassut edenler. Eski İstanbuldaki Levantenler ve ekalliyetler gibi.

Nazımın eserinde tasvir ettiği Benerji, gerek hayat, gerek mücadele şartları itibarile bir (Kuli) dir ki, bu eserde ona, bir Ren nehri işçisinin mukadderatı, ariyet olarak verilmiştir. Halbuki, aşikârdır ki, Kuli sessiz sedasız çalışırsa, Ren nehri sahilinde sükûn vardır. Sınıf cidalı yerine sınıf ahengi hüküm sürer. Müstemlekeden çekilen fazla kıymetler, Ren nehri veya Tayms sahillerinin, birbirine karşı cephe almış bütün muhasım sınıfları arasında kardaşça paylaşılır! Fakat eğer kuli, kendi bileklerine vurulan müstemlike şartlarına itaatkâr olarak sessiz sadasız çalışmazsa, meselâ Mavi nehir, Mekong veya Ganj kıyılarında - Nazımın tasvir ettiği gibi bir mahalle nümayişi değil de - bir milli kurtuluş hareketi meydana alırsa, o zaman, müstemlikelerin fazla kıymetlerini kardeş payı yapan medenî insanlar arasında derhal bir sınıf kavgası başlar.

Acaba eski terbiyeli ve disiplinli Almanyada, harp sonunda meydana alan sokak ve barikat mücadeleleri, şimdi alman burjuvazisinin daha zalim, ve Alman amelesinin daha şuurlanmış olmasından mı geliyor, yoksa bu keskinliğin sebebi, Almanyanın müstemlike ve yarı müstemlikelerden çektiği fazla kıymetlerin arkası gelmiş ve Almanyada taksim olunacak fazla kıymetlerin azalmış olması mıdır?

●
Trotzki hatıratında, İstanbuldaki hayatından bahsederken, bu "en intizar edilmeyen,, günleri, ancak "maziye yaşamakla,, geçirmekte olduğunu söyler. Filhakika İstanbuldaki, Trotzki içinde yaşadığı atmosferi adeta duymadan ve muhitinin maddiyetine adeta dokunmadan, mazisinin odalarını dolaşan bir sairî-filmenâm gibidir.

Trotzkide hiçte garip olmayan, bu istigraka benzer tecerrüdü ben, Nazım Hikmetin yazılarında da sezerim. Nazım Hikmet için, İstanbulun taşı, toprağı üstünde ve bir realite içinde yaşar denilmez. Bütün eserlerini o, eski yaşadığı âlemin ve mazide aldıklarının ve münhasıran bunların istigrakı içinde dokur.

Muhitinden mücerret bir istigrak adamı ile, Somnanbul arasındaki fark ise o kadar fazla olmasa gerektir.

Ancak burada bir noktayı da işaret edeyim:

Eski bir Rus münevveri olan Lunaçarskinin bir yazısını hatırlarım: "İnsan sınıf cidaline, ya bizzat sınıf mücadelesi yapar-

rak, ya ilim tarikile gelir., der. Bence Nazım bu cidalde, hem mücadelenin, hem de ilmin haricindedir. O sadece "sezdiği,, bir mefhuma bağlanan ve inanıp bağlanma kabiliyetini bizzat kendine ahlâk yapan bir heyecan idealistidir.

İdealist bir aksiyon adamı ve beynelmilel san'atkâr demek, muhitinden mücerret bir istigrak adamı, rüyada gezer gibi kafasındaki odalarda gezen bir somnanbul mu demektir?

Üstünde yaşadığı bu topraktan ve içinde yaşadığı hayat şartlarından Nazım Hikmetin alacağı bir şey yok mudur?

Onun elinde bu kadar güzelleşen, bu kadar erkekleşen Türkçe, bugünkü genç nesle "benimdir!,, diyebileceği bir ses veremez mi?

Niçin veremesin?

Asırlardanberi dünya küresinin en terkolunmuş parçası olan Anadolu toprağı üstünde, insaniyetin en engin ruhlu ve en sevmeye değer parçası olan Türk milleti için müstakıl, şen, ileri teknikli ve türlü inhilâl amillerinden beriy, nizamlı bir vatan kurmanın ruha vereceği sonsuz heyecan, bir idealisti tatmin etmezmi?

Asırlardanberi mahkûm kılındığı iktisat esaretinin bütün malûliyetlerini ve ufuk darlığını taşıyan bugünkü cemiyet şartlarına rağmen, ve bugün âsî olan, bugün evlâtlarını yarı aç ve yarı çıplak dolandıran bu kör tabiata karşı, tekniğin ve milli enerjinin bütün silâhlarıyla açılacak mücadelenin heyecanı bir şaire ilham veremez mi?

Dinledik taşlı tarlaların sesini,

Gördük ki vermiyor

Toprak altın başaklı nefesini

Kara

Sapanlara !

.....
Bağların, tarlaların özlediği,

Arzulu bir kadın gibi şehvetle gözlediği,

Her tırnağında 1.000 manda kuvveti demirleşen,

ve su çalkalar gibi toprağı eşen,

ruhu buhar

makinalar !

.....

İşte şu,
Ekşimiş uyku kokan çömlek gibi şehrin,
Kara sevdası değil öyle romantik,

Onun
Ruhunun

İki kıvrak kelimelik hasreti var:

b u h a r

e l e k t r i k !

Bunları yazan şair kendi ilham membaini bulmalıdır. 1922 ile 1932 arasını ayıran tam on yıldır. Bu on yılın içinde fertlerin, sınıfların, milletlerin kendi yerini buluşu vardır. Şimdi Gabriyel Danonçiyo şatosunda bir tariki dünyadır. Ve 1922 - de açlığı filmlere çekilen Don, Kuban, Volga ovalarında, lokalize olmuş bir mücadele var. Ren, Volgaya benzeye bilir mi? Benzeyebilir. Fakat Sakaryanın yeri, Milli Kurtuluş hareketleri cephesindedir.

●
Benerjileri, Si-Ya-U ları, Dalbanezoları, bir sirkte gezdirilen garip mahlûklar gibi, yetiştirdiği güzidelerden kendini doyuracak bir şey bekleyen bu bakılmaya muhtaç neslin karşısında dolaştırmak niçin?

Benerji kimdir? Kimdir o bütün bağlandıkları tarafından terk olunmuş adam ki, bize yalnızlığının, bize müttekâsızlığının ızdırabını bir mukaddes meczupluk şeklinde göstermek istiyor? Halbuki üstüne aldığı abânın deliklerinden sırtan, sadece ızdırabıdır. Bu sürüklenen ızdırabı bir sürü "mik'ap kafalı,, seyirciler sarmıştır ki, onlara bu önlerindeki, bir takım garip marifetler yapan bir temaşa nesnesi gibi görünüyor! Anlamıyorlar, fakat endişeleri hoşca vakit geçirmektir.

●
Benerjide Nazım Hikmet kendisini konuşturdu ve Benerji, Nazımın kendisidir!

KRONİKLER.

Zeytindağı.

Falih Rifki'nın şon eseri, (Zeytindağı) Cümhuriyet devri edebiyatının en büyük hadiselerinden birini teşkil etti. Bu eser, henüz kitap haline girmeden evvel, geniş bir kari yığını içinde, zaten, ençok rağbeti kazanmıştı.

Bazı genç muharrirler, sanat eserlerine karşı halk tarafından gösterilen alâkanın hiçbir şey ifade edemeyeceğini söylerler. Gerçi, halk arasında kötü yazıların da alâka ve heyecan uyardığı olmuştur. Son zamanlarda, gündelik matbuat sütunlarında dolup taşan bir nevi romanımsı ve tarihimsi hatıra edebiyatı tirajı düşük nice gazetelerin canını kurtardı. Bunlar, her türlü sentezden, fikir, his ve zevk unsurlarından mahrum bir takım manasız yazılar olmakla beraber adeta kapıhrcasına okundular.

Biz, bu çeşit neşriyata karşı halkın tehalükünü müphem bir mazi hasretine atfediyoruz. Halin sıkıntıları içinde bunalmış bu halk, velût bir muhayyileden mahrum bulunduğu için, güzel ve tatlı bir istikbale vücut veremiyerek bütün derdini maziye tekrar yaşamakla avutuyor.

Ne yaparsanız yapınız, ister lehinde ister aleyhinde bulununuz, fakat, mazi tayfını diriltiniz. Gülünç olsa da, kaba ve bayağı olsa da, o, bizim bütün çocukluğumuz, gençliğimiz, rahatlık, sükûn ve neşe devrimizdir.

Aptülhamit'ten mi bahsediyorsunuz? Gerçi, o, padişahların en korkuncu, en karanlığı, belki de, en fenası idi.

Fakat, ne yapalım ki, Aptülhamit denince, tabii bir fikir zincirlemesiyle, kimimiz yirmi yaşındaki aşklarını, kimimiz babasından kalma geniş ve ferah evdeki kolay maişet tarzını, kimimiz otuz üç yıllık derin ve uzun sulhu, kimimiz ruhumuzun ve dimağımızın sülmanlığını hatırlıyor.

Onun içindir ki, (Kıvırcık Paşa) masalının galiz ve müstehcen fıkraları herkesin hoşuna gidiyor. Onun içindir ki, muharrir, taze bir anket mevzuu bulmak kaygısına düşüncü bundan yirmi yirmi beş sene evveline dönmek ihtiyacını hissediyor. Bunun içindir ki, eski (Menfa yolları) ve (Zindan kapıları) yeniden açılıyor.

Bir vakitler, gene aynı mazi hasretinin sevgiyle muharrir, ressam, şair ve müverrih, bize, Lâle Devri'nin Saadâbad eğlencelerinden bahseder dururdu. Diyebilirim ki, halkın, hele İstanbul halkının mühim bir kısmı, umumî harpte yegâne ucuz gıda olarak bununla beslendi.

Falih Rifki'nın bize hatırlattığı devir, Türk milletinin geçirdiği ve geçirebileceği felâket devirlerinin en faciâlisi, en dehşetlisi ve ruha en çok bezginlik verenidir. Eğer, muharririn keskin ve yüksek zekâsı bu devir üstüne berrak bir aydınlık gibi aksetmemiş olsaydı, biz ona doğru başımızı çevirip, tekrar bakmak arzu ve cesaretini kendimizde bulamıyacaktık. Fakat (Zeytindağı) nda, bizi, harbi umumî

Suriye'sinin levhaları, Cemal Paşa'nın çehresi veya Dördüncü Ordunun vaziyeti değil, bütün bunlar üstüne vuran ışığın müheyyiç parıltısı alâkadar ediyor. Bu ışık, Türk münevveri dediğimiz garip ve münzevî mahlûkun ruhundaki sinsi yangından çıkıyor. Fakat, haddi zatinde duman ve isle karışarak bulanık bir madde haline girmiş olan bu ateş unsuru, ince ve mütekâmil bir zekânın süzgecinden geçerek o kadar duru ve şeffaf bir aydınlık haline girmiştir ki, bunun her aksettği yerde âdeta bir şafak, söker gibi oluyor. Ve şafak nerede sökerse söksün ruha yeni bir fer ve taravet verir.

Her memleketin muharrirleri kendilerine göre Cihan Harbi'nin fecaatlerinden bahsetmişlerdir. O cehennem kapısı kapanalı on iki yılı geçiyor. Fakat, Cihan Harbi mevzuu, hâlâ üstünde dumanı tüten en taze ve en sıcak mevzulardan biridir. Buna dair en güzel kitap, daha geçen yıl Almanya'da çıktı. Buna dair en güzel ikinci kitabın doğuş şerefi de bizim memlekete düştü. Onun içindir ki, bu eser bizce enternasyonal bir kıymeti haiz olmak lâzımgelir.

Bilmem, Cihan Harbinin umumî mikyasında, Türk ordusu Filistin ve Suriye cephelerinin veya Mısır seferinin siyasî ve askerî ehemmiyeti ne idi. Ona dair yazılmış askerî ve siyasî muhtıra ve kitaplarda bunun, içyüzü müthiş bir haile unsuruyla dolu ve dışyüzü kabaca gülünç, zavıllı bir cihan-girlik tecrübesinden başka bir şey olmadığını öğreniyoruz.

(Zeytindağı)nın tezi, belki, münhasıran bu değildir. Esasen müellif, kitabın başında hiçbir tezi olmadığını söylüyor ve maksadının bugünün

gençlerine (... saltanatın, Suriye'de, Filistin ve Hicaz'daki son senelerinin manzarasını göstermek) ten ibaret olduğunu haber veriyor.

(Zeytindağı) bir bakıma göre, bize, Beni-israil'in Mısırdan "Huruc", u gibi geldi. Falih Rıfkı'nın birer âyet şeklindeki cümleleri kısa, veciz, dolgun ve tamam fıkraları, içten gelen bir ahenkle dolu çıplak ve alâyişsiz üslûbu da, bizdeki bu hissi - yani Tivrattan bir (hicret) veya (ukubet) kıssası okuyorum hissini tekit eder.

Evet, Cemal Paşa'nın Mısır seferi bir (hurucu) andırıyor. Fakat, tersine bir huruç.. Ve bu defa, Beni- israilin yerini almış olanlar, Tiyh sahrasında, kendi fesat ve isyanları yüzünden değil, başlarında yürüyenlerin günah ve hatası yüzünden nikbet ve perişanlığa uğruyor.

Binbir türlü dersler yüklü olan bu küçük kitapta en ziyade gençlik için üzerinde durulması icap eden nokta budur. Falih Rıfkı'nın 1914- de "üç, beş, yedi,, yaşlarında olduğunu tahmin ettiği bugünkü Türk gençliği, şefler ve rehberler tarafından muttasıl aldatılıp yarı yolda bırakılmanın zehirini asla tatmamıştır. Gene, Falih Rıfkı'nın dediği gibi bugünkü kırkını boylamış nesle mensup olanların hemen hepsi, ömürlerini hep bu zehrîn meraretleriyle ve bu nevi iman ve hayal bozgunluklarıyla geçirmiştir. Bu bakımdan, bize göre, Cihan harbinin en büyük ve en tüyler ürpertici iki hailesi, Sarıkamış'la Mısır seferi olmuştur.

Bu iki badireye karışmış olan Türk gençleri için, yürekte en unulmaz yarayı bırakan şey, alelade bir harp mağlûbiyetinin hıncı değildir. Enver

Paşa'yı, Türk ordusunun en seçme cüzlerinden birini parçalanmış bir dev naaşı gibi düşmanın ve düşman tabiatın eline terk edip Sultan Hanımın aguşuna koşarken görenler ve Süveyş kanalı dönüşü ferdasında Cemal Paşa'nın, bir Asyalı hükümdar haşmetile Avrupa seyahatine çıktığını işitenler, yalnız Osmanlı imparatorluğunun atisinden değil, yalnız harbin neticesinden değil, vatandan, milletten bütün iyilik, doğruluk ve fazilet prensiplerinden ümitlerini kesmişlerdi.

(Zeytindağı)nın bazı yerlerindeki sinizim, işte, bu ümitsizlikten, bu ahlaki füturdan geliyor.

Eğer, bu eserde lirik unsur, kritik unsura galip gelmiş bulunsaydı, Musset ile Falih Rıfkı arasındaki bütün tezatlara rağmen, (Bir asır çocuğunun itirafları) nı hatırlamak kabil olacaktı Biz, o neslin evlâtlarıyız ki, romantik şairin dediği gibi "çok eskimış bir dünyaya çok erken gelmiş,, bulunuyorduk.

Bugünkü cemiyet müesseselerinin bile kuruluşunu kâfi derecede plânlı ve nizamlı bulmayacak kadar modern telâkkilerin önünde yürüyen Falih Rıfkı'nın, baştan başa feci bir kahostan ibaret Osmanlı imparatorluğunun içinde ve bu kahosun en tipik ferdiyetlerinden birinin emrinde nasıl vazife aldığını ve nasıl çalıştığını

tayin etmek, bize, dolaşık bir facianın tahlili kadar müşkül ve acıklı geliyor. Bu itibar ile, Falih Rıfkı, eserinin adına (Zeytindağı) değil (Golgota tepesi) demeli idi.

Gene bunun içindir ki, insan, Falih Rıfkı'nın kitabını okuyup bitirdikten sonra - eserin edebî kısmının bütün tadına rağmen - adeta bir kabustan uyanmış gibi oluyor. Çöl, Mekke yolu, namazda su satan arap, hacılar, Buharalı çocuk, Ortodoks patrikinin tacı, Havran şeyhlerinin kokusu, bir süprüntü arabasından sarkan kol, Şefikül Müeyyed'in sakalı, Göz yaşları duvarı, Kamame kilisesinin kapısı, anahtarlı hoca, urban elinde parçalanan Türk zabiti, bir ziyafet gecesinin sonunda siyah örtülü kadının tayfi ve kıldan maskeli adam... Ve daha bilmem ne, ve daha bilmem ne...

Bütün bu haşin ve korkunç tezatlarla dolu, bu karma karışık âlemden şimdi nekadar uzağız! Hamdolsun uyandık. Bu bir fena rüya idi.

Hayır. Bu, bir rüya değil, bir hakikatti Bu, bizim bütün ömrümüzdür. Biz, gençliğimizi bu cehennemine içine gömdük.

Eğer, arasına, içimizden biri, bunun küllerini deşmek lüzumunu hissediyorsa, bu, gözlerini yekpâre Türk vatani içinde açmış olan Türk gencinin yüreğinde herhangi bir mazi hasretini ebediyyen söndürmek içindir.

Y. K.

İktisadi kronik:

Asyada nüfus hareketleri

Asyayı, mütemadiyen oğul veren bir arı kovanına benzetmek mümkündür. Kadim medeniyetlerin beşiği, asırlarca kendi dışına insan oğulları verdi.

Bu arı kovanının faaliyeti, bazen büyük medeniyetlerin hayatına mal oldu. Bazan yeni ve muhteşem medeniyetler kuran nesiller verdi. Arı kovanı bugün

de çalışıyor ve şark, garp, şimal, cenup verdiği yeni oğullarının daimi akını halindedir.

Sıkışık insanlar kıt'ası Asyada yüzler hanesini aşan milyonlarca insana hudutlar dar geliyor. Orada milletlerin fazla yer kapmak için bazen sessiz sedasız, bazen ölüm makineleri altında cereyan eden bir gırtlaklaşma hareketi vardır. Bazen semavî bir afet bir hamlede milyonlarca insanı silip götürür. Bunların boş kalan yeri yine bir hamlede yeni insanlarla dolar. Hulâsa Asya, insan kalabalıkları akıllara hayret veren bir kıt'a'dır.

Garp tekniğinin, garp kültürünün Asyaya girmesi, nüfus hareketleri üzerinde çok müessir olmuştur. Meselâ Japonya kapılarını Avrupa ticaretine açmadan evvel, Japon nüfusu, yüz elli sene evvel 26 ile 27 milyon arasında sıkışmış kalmıştı. 1871- de ise yani Avrupa ile serbest münasebetin teessüsü tarihinden üç sene sonra yapılan bir tahrirde nüfus miktarının birdenbire 32 milyon 9 yüz bine fırladığı görüldü. Bugün Japonya'da bu miktarın iki misli insan vardır. Tevellüdatta henüz tenakus yoktur. Bilâkis bir tezayüt vardır. 10 sene evvel senelik vasatî nüfus artışı 600 bin iken bugün bir milyondur.

Kora'da Japon istilâcılığının mahalli iktisadiyat üzerine olan tahripkâr tesirlerine rağmen nüfus miktarında bir tezayüt müşahade edilmektedir. 1906- da 9.781 bin yerli sayılmıştı. 1929- da bu miktar 19.331 bine çıktı. 23 sene zarfında iki misli bir tezayüt.. Çin'den, Mancuri'den, şarkî Sibiryadan hicret eden milyonlarca insan bu miktara dahil değildir.

Çin nüfusu bugün 500 milyon tahmin ediliyor. Bu miktarın nisfî (Yangtse) nehrinin münbit sahillerinde toplan-

mıştır. Çin iktisadiyatı, modern teknikle teçhiz edilse, nüfus tezayüdünün fantastik adetlere balığ olacağı aşîkârdır. Çin'de bugünkü meskûn sahalardan maada daha yüzlerce milyon insan yaşatacak mıntakalar vardır. Modern teknik, modern kültür, Çin için açlığın, müstevli hastalıkların, feyezanların, vefiyat miktarının tenakusunu hattâ külliyyen kalkmasını ifade eder. Bunlar kalktığı takdirde yüz sene zarfında Çin nüfusunun 8 milyara çıkmasını beklileyebiliriz. Her kırk senede bir nüfus miktarı iki misli artarsa, yüz sene sonra Asya, üç milyarlık bir Çin nüfusunu yani dünyada mevcut insanların yekûnundan bir milyar fazla insanı beslemiş olur. Hindistan nüfusu, 40 senede 50 milyon yani yüzde 20, Malinezya hükümetlerinde nüfus yirmi sene zarfında iki misli artmıştır. Cavada nüfus 32 milyondur. 1800 senesine nazaran on misli bir tezayüt vardır. Filipin adalarında insanların adedi 25 sene zarfında iki misli olmuştur.

Halbuki Asyada nüfusun tezayüdünü arttıracak medeniyet şartları henüz teessüs etmemiş, olduğu halde Avrupada bu şartlar teessüs etmiş ve maziye karışmağa bile başlamıştır. 1815 te Napoleon harplerinin hitamından sonra Avrupanın nüfusu, 210 milyondan fazla değildi. Bu miktara menşei, Avrupa olan deniz aşırı memleketlerde sakin insanlar da dahildi. Bir asır sonra Cihan harbinin başında (Amerika nüfusile menşei Avrupa olan diğer memleketler sakinleri de dahil olmak üzere) Avrupa nüfusu 645 milyonu bulmuştu. Bu tezayüt temposu bir asır daha devam ettiği takdirde dünya yüzünde kanı Avrupalı insanların adedi iki milyar olacaktır. Fakat şunu da unutmayalım ki, As-

yada bu müddet zarfında bundan tabii servetlerinden istifade ettiği modern tekniği bütün şümulile tatbik ettiği takdirde nüfusunu milyarlara çıkarabilir. Meselâ yalnız Çin nüfusu 8 milyar olabilir. Müstemlike hakkını hakir gören imperyalist Garbin tabirleriyle söyleyelim "beyazla,, la "renkliler,, in nüfusu daima "renkliler,, lehine artacaktır.

Sövyetlerde nüfus senede vasati olarak 3 milyon artmaktadır. Moskovadaki demoğrafi müessesesinin bir tahminine göre önümüzdeki yirmi sene zarfında Sövyetlerin nüfusu 170 milyondan 250 milyona çıkacaktır.

Türkiyeye gelince, bizde 1927 senesinde yapılan tahrirde Türkiye nüfusunun 14 milyon olduğunu öğrendik. Bu miktarın azalıp veya çoğaldığını ancak ileride yapılacak bir tahrirle anlayabiliriz. Fakat şu muhakkak ki,

Türkiyede teknik seviye yükselmedikçe, istihsal fazlası temin edilmedikçe, en kuytu yerlere kadar modern kültürün icabatı girmedikçe, nüfusun seri bir tezayüdünü beklemek manasız olur.

Neşet Halil Beyin neşrettiği bir nüfus kitabından Türkiye tevellüdatın bin kişide 35 olduğunu öğreniyoruz. Halbuki başka memleketlerde bu miktar bin de azami kırktır. Birkaç satır aşağıda yine öğreniyoruz ki, binde 53 tevellüdata mukabil binde 48 vefiyat vardır. Görülüyor ki, Türkiye fazla çocuk doğuruyor fakat hepsini yaşatamıyor.

Binaenaleyh Türkiyenin kalabalık bir memleket haline gelmesi için modern teknikin, modern kültürün memlekete sür'atle girmesi lazımdır.

I. H.

Eskiler almayalım!

Avrupa'da bir nizamın çöktüğüne dair alâmetler çoğalıyor. Bunları görmeyen bir biz varız. Tanzimattan beri gözlerimizi kamaştıran garp medeniyetinin, bütün debdebe ve tantanasıyla artık tarihe karışmak üzere olduğunu itiraf etmekte, hakikaten nefse giran gelen birşey var. Bizim gençliğimizin tadını, kuvvetini ve imanını yapmış olan bir ideoloji sisteminin - haydi daha şairane bir tâbir kullanalım - bir fikir mabedinin birden bire yıkıldığını hissetmek.. bu, kendi kendimizi inkâr ile müsavi bir hareket değil midir? Bahusus, biz ki, Garp medeniyetinin eşğine henüz ayak basmak üzere idik. Hattâ bazıları basmış oldu-

ğumuz kanaatindedirler. Tam bu sırada içimizden birinin çıkıp da «yahu, o eşğine bastığınız bina çöküyor.» diye feryadı basınca çok tabiidir ki, herkesin keyfi kaçır.

Lâkin, Avrupa'daki müesses nizamın batmakta olduğunu söyleyen yalnız biz değiliz. Bu söz Avrupa'da artık harcı âlem lâflarından biri haline girdi. Hattâ, çoktan bu nizamın hesapları görülmeğe başlandı. Harıl harıl tasfiye ameliyesi yapılıyor ve terekesi satılıyor. Bunlar içinde birçok hırdavat sanayi ve banka malzemesi olduğu gibi aynı derecede hırdavat eşyadan madut fikir ve ilim malzemesi de vardır. Hukuku Düvel, hukuku şahsiye, ilmi iktisat,

ve Sosyologya gibi... Bunlara Aristot an'anesinden gelen mantık ve Kant'ta en metafizik ifadesini bulan Felsefeyi de ilâve edebilirsiniz. Daha unuttuklarım varsa onları da lûtfen siz kendiniz hatırlayınız.

Her biri, cöktüğü haber verilen ve gözle görölüp elle dokunulan eski dünyanın içtimaî iktisadî ve harsî şeraitinden doğmuş bütün bu müdevvenat tıpkı kurunuvustanın skolastik ilimleri ve şarkın fıkıhı gibi artık bütün canlılığını kaybetmiştir. Mekteplerimizde halâ Bonfis'in eserlerinden memleketler arasındaki münasebatın şeklini

öğrenmek veya Charles Gide'den iktisadî cihan strukturuna dair ahkâm çıkarmağa çalışan hocaların vaziyetini ufak bir mubalâğa ile eski müneccim başıların yıldızlardan siyasi hâdiselere dair istidlâllerde bulunanlarına benzetebiliriz.

Türk intelektüelleri, güç belâ kurtuldukları bir skolastikten ikinci skolasliğe düşmemek için sabık Avrupa irfanı işportasında yığılı duran bu hantal ve battal eşyaya el uzatmamalıdır. Eskileri, eskiler alanlara bırakalım!

Y. K.

Dünya konjonkturuna umumî bir bakış

1932 senesinin ilk dört ayı zarfında dünya buhranının vasıfları:

Kredi darlığı, para (valuta) piyasalarında teşevvüs, muhtelif memleketlerin birbirlerine kapılarını kapamaları, dünya ticaretinin aralması, işsiz ordularının yeniden artması.

Dünya sanayi istihsalinde durmak bilmeyen bir tenakus vardır. Cihan sanayi istihsal indeksi, 1931 senesinin temmuzunda 84.3 iken kânunuevvelinde 80.2'ye inmiştir. 1929 senesinin en yüksek seviyesine nazaran sukut yüzde 30 dur. Bu hesaba göre dünya sanayi istihsalı 1931 senesi seviyesinden de aşağı düşmüştür. Geçen senenin son rubunda en şiddetli sukutlar bilhassa istihsal vasaiti istihsal eden sanayide müşahade olunmuştur.

Bütün memleketlerde bilhassa altın esasından inhıraf etmiş olanlarda

amele yevmiyeleri tekrar indirilmiş ve geniş halk kitlelerinin alım kabiliyeti tekrar daraltılmıştır.

Deniz aşırı memleketlerde zeriyaat hasasını daraltmak suretile zirai istihsal hacmini kısmak ve bu sayede dünya ticaretine arz olunacak zirai emtia miktarını azaltmak teşebbüsleri vardır. Bilhassa Müttehidei Amerikada hububat sahası takriben yüzde 10, pamuk sahası da yine aynı miktarlar da daraltılacaktır. Kanada, Arjantin, Avusturalyada da aynı tarzda tedbirlere müracaat olunmaktadır.

Bütün bu ihtilâtlardan en ziyade dünya ticaretinin umumî hacmi müteessir olmuştur.

Geçen senenin üçüncü rubu ile dördüncü rubu arasında dünya ticareti yüzde 17 tenakus etmişti. Denizaşırı

memleketlerden ziyade Avrupa memleketlerini müteessir etmiş olan bu tenakusun en büyük sebebi, himayeciliğin kusuva haddine vasil olmasıdır. 1931 senesinin nihayetinde 48 memleketin ticareti hariciyesi 1925 senesine nazaran (kıymet itibarile ve her senenin en yüksek seviyesine nazaran) yüzde 57, 1926 senesine nazaran yüzde 46, 1927 senesine nisbeten yüzde 58, 1928 senesine nisbeten yüzde 57, 1929 senesine nazaran yüzde 55, 1930 senesine nazaran da yüzde 25 sukut etmiştir.

Birçok memleketlerde altın esasının kaldırılması, dünya iktisadiyatının bağlayıcı tellerini kırmıştır. Paraların altın esasından inhirafından tevellüt eden emtia fiatlarının yeniden sukutu hâdisesi birçok memleketleri, tediye blâncolarını korumak, istihallerini himaye etmek gibi mukabil tedbirlere müracaata mecbur bıraktı. Hattâ istihsalâtının maliyet fiatını, paralarının kurunu düşürmek suretile tenzil edebileceklerini ümit eden memleketler

bile paralarının daha fazla kıymetten düşmemesine mâni olmak için ticarî, siyasî tedbirlere baş vurmaya muvafık bulmuşlardır.

Dünya piyasalarında satış imkânlarının kısılması tekrar emtia fiatlarını düşürmüş ve bu sukut peşi sıra hem ham madde hem mamul madde fiatlarını sürüklemiştir. 1930 senesinin kânunuevveline nazaran 1931 senesinin kânunuevvelinde hububat buğday fiatları yüzde 23, arpa fiatları yüzde 22, kahve yüzde 10, şeker yüzde 17, taş kömürü yüzde 32, Ham demir yüzde 21, benzin yüzde 40 sukut etmiştir.

Deflasyonist siyaset ve nakit sermayelerin immobilize edilmesi bu sene de devam etmektedir. Garbî Avrupanın sermaye ihracatçısı olan memleketleri (Fransa, Hollanda, İsviçre) bankalarına mütemadiyen altın istif etmektedirler. Şimdiye kadar ihraç bankaları ve hususî müessesat 3/4 milyar marklık altın toplamıştır.

İmtiyaz Sahibi: Yakup Kadri
Neşriyat müdürü: Dr. Vedat Nedim

Milliyet matbaası

OKUNACAK ROMANLAR:

		Kuruş
Kızılıcak dalları	Reşat Nuri	125
Yaprak dökümü	"	100
Olağan işler	"	100
Abdülhamit ve Afrodite	İ. Fahrettin	150
Bizansın son günleri	"	75
İstanbul nasıl aldık?	"	75
Aşk güneşi	Ethem İzzet	150
Halâs	Merhum Mehmet Rauf	150
Aşk politikası	Bürhan Cahit	100
Çapkın Kız	Aka Gündüz	125
Türk Korsanları	Abdullah Ziya	200
Örümcek Dede	Halide Nusrat-MehlikaEmir	75
Gözlerin sırrı	Nur Tahsin	40
Aşk dersleri	Esmâ Z.	25
Mollah Mehmet	Sinan Reşat	50
Don Kişot	"	50
Kılıcımı sürüyorum	Reşat Enis	50
Garp cephesinde yeni bir şey yok	Römark	150
Sonra (Dönüş yolu)	"	100
Kızıl ölümün maskesi	Kenan Halet	10
Bir yudum su	K. Hulûsi	50
Yakut kayalar	Şükûfe Nihal	50
Serbest insanlar ülkesinde	Ağa oğlu Ahmet	75
Özelden köşeler (mensure)	Behiç Enver	50
Cem (Dram)	Mustafa Ali	75
Donogoo (Asrî Komedi)	B. Avni	75

KIYMETLİ ESERLER:

Alman ruh tarihine dair tetkikler	Hasan Cemil	100
Ocak ağaları	Ahmet Refik	50
Trihte kadın simaları	"	50
Genç kızlara muâşeret usulleri	Feliha Sedat	50
Tahsin Paşanın hatıratı	Tahsin Paşa	150
Oğullarımız	Hüseyin Cahit	100
Kızlarımız	"	100
Genç kalınız	Dr. Poşe	75
Saadet yolu	"	125
Çocuk hayata nasıl hazırlanmalı?	"	100
24 saatin hıfzıssıhası	(Aalmançadan)	30

Bir rapor üç konferans	Dr. Cevdet Nasuhi	45
Blânço ve tahlilleri	Asım Süreyya	150
İktisadî devletçilik	A. Hamdi	100
Türkiyede kooperatif hareketleri	Remzi Saka	100
Türkiye ve Krom	S. Enver	125
Parmaklarile konuşan kız	Helen Keller	50
Edison	Merhum Mübahat	50
Dostum edison	Hanri Fort	40
Yeni Rusya	Falih Rıfki	150
Denizaşırı	"	230
Zeytindağı	"	125

MANZUN ESERLER:

Divan edebiyatı antolojisi 14üncü asır Köprülüzade Fuat		25
" " " 15 inci "	"	25
" " " 16 inci "	"	25
" " " Fuzuli	"	25
855 satır	Nâzım Hikmet	40
Varan 3	"	50
Jokond ile Siyau	"	30
1 + 1 = 1	"	20
Gayya	Şükûfe Nihal	50
Geceden dertler	Halide Nusret	50
Ant (Manzum masal)	Azmiye Asım	20
Arabadan şiirler	Nâbedit	40
Salkımlar	Celâlettin Tevfik	50
Hokkabazın defteri	Şeref Şadi	20
Ege kızları (mensur)	Osman Ulug	25
Sakaryadan Akdenize	Âlişan Reşit	25
Onar mısra	Yaşar Nabi	25
Deniz sarhoşları	Ömer Bedrettin	50
Dalgalarla engine	T. Abdurrahman	63
Palangadan iki ses	Taha Ay - İlhami	35
İzmirden sesler	İzmirli Yedi genç	30
Yediveren	" "	50
Tul daireleri	İffet Halim	25
Gül ve lâle bahçelerinde	Yahya Saim	35
Memleket şiirleri	(Halk bilgisi derneği)	30
Halk şiirleri	"	25
Yunus. Emre	"	25
Bilmeceler	"	75
Erzurum oyunları	"	30